

ДРУЖЕСТВО НА ПСИХОЛОЗИТЕ В БЪЛГАРИЯ

EuroPsy
European Certificate in Psychology

ЕВРОПЕЙСКИ СЕРТИФИКАТ ПО ПСИХОЛОГИЯ

Правилник

**на Европейската федерация на психологическите асоциации (EFPA)
за EuroPsy и приложения към него**

*Официален превод за Дружество на психолозите в България:
д-р Пламен Димитров, доц.д-р Маргарита Бакрачева*

1. Предговор

История

През последните няколко десетилетия се наблюдават значителни промени в съдържанието и начина на предоставяне на психологически услуги в Европа. В процеса на развитие на психологията психолозите са били обучавани и са прилагали знанията си съгласно национално определени рамки, които се характеризират с различни образователни традиции, начин на наемане на работа, вид на държавен контрол и езици. Имайки своите корени във философията и медицината и развивайки се в твърде различни политически и икономически условия, обучението на психолозите е придобило различни форми в различните държави, в някои случаи с акцент върху дългото и унифицирано обучение, общественото финансиране и законовата регламентация, в други - с фокус върху ранното диференциране и пазарната конкуренция с други професии. През този период е направено значително подобрение в качеството на обучение и

предоставяните професионални услуги, както и развитие на правната регулация на професията психолог в Европа.

Нарастващата интернационализация на икономиката като цяло и въвеждането на общ вътрешен пазар в Европейския съюз (ЕС) дават тласък на мобилността на специалистите, както и предоставяне на услуги извън националните граници. Направени са основните стъпки за образователна мобилност, особено на академично ниво. Като следствие от това се въвежда Болонската декларация от 1999 г., която прави цялостна ревизия на системата на европейско образование в цяла Европа с цел изграждане на Европейско пространство за висше образование до 2010 г. В дневния ред на Европейската комисия е залегнало следващо развитие в тази посока. Така например, Комисията направи радикална ревизия на системата за признаване на професионалните квалификации, която е приета от Европейския парламент и Съвет с оглед стимулиране на свободното движение на професионалисти в Европа. След 20 години Директивата 89/48/ЕЕС за общата система за признаване на дипломи за висше образование, установена със закон (с изключение на седем професии, регламентирани от т. нар. „вертикални или специални директиви“) бе заменена от нова Директива 2005/36/ЕС, приета през септември 2005 г., която е в процес на въвеждане (от 2007 г.) в двадесет и седемте страни-членки на ЕС. Тези действия имат ясно отношение към психолозите и техните клиенти. Психолозите, както и останалите професии, трябва да имат възможност да получат образование и да практикуват професията си навсякъде в ЕС. Клиентите - физически лица или институции - трябва да могат да получават качествени услуги от компетентни психолози съобразно своите интереси и права на всяко място в ЕС.

Въпреки, че стандартизацията, прозрачността и гъвкавостта трябва да бъдат водещи цели при преминаването към образователни и професионални системи, които надхвърлят националните граници, тези цели не са лесни за постигане предвид различията в системите и практиките,

развити с времето. Нужно е да се изградят общи рамки с оглед съпоставяне и установяване на равнозначност на професионалните и образователните квалификации и да се определят общи стандарти, които да гарантират нивото на експертиза и качество на упражняване на професията в целия ЕС. Това представлява голямо предизвикателство, тъй като изисква промяна на съществуващите практики и системи, както и преодоляване на свързаните с тях национални интереси. Належащо за професионалните общности е да избягват отбранителната позиция и ненужната защита на националните интереси, за да могат да изградят обща визия за бъдещето на професията, включително за професионалното развитие, образованието и обучението (следдипломната квалификация) на своите членове.

Стъпки в сферата на развитието на професията на психолога

През последните десетилетия са направени редица стъпки за изграждането на рамка и стандарти в цяла Европа в областта на психологията. Така през 1990 г. Европейската федерация на психологическите асоциации (EFPPA) приема набор Оптимални стандарти за професията на психолога (EFPPA 1990), в които са заложили изисквания към академичното образование и професионалното следдипломно обучение на психолозите. Европейската мрежа на трудовите и организационните психолози (ENOP), с помощта на грант по програмата „Коперник” на Европейската Комисия разработи рамка за учебната програма и минимални стандарти за трудовата и организационната психология (Roe et al., 1994; ENOP, 1998). Работна група от европейски психолози възприе същия подход при определянето на рамката за обучението и образованието на Европейските психолози в контекста на програмата на ЕС „Леонардо да Винчи” (Lunt, 2000; Lunt et al., 2001a; Lunt, 2002). В резултат на това бе създаден документът *EuroPsyT* - Рамка за образование и обучение на психолозите в Европа, която се обсъди широко от асоциациите и

сдруженията на психолозите в цяла Европа и бе приета от Европейската федерация на психологическите асоциации (EFPA, правоприменикът на EFPPA) през 2001 г. Рамката *EuroPsyT* представлява основата за бъдещо доразвиване, което вероятно ще доведе до система на две нива, която ще обхваща *EuroPsy* - Европейския сертификат по психология, - като основен стандарт за самостоятелна професионална практика в областта на психологията и множество допълнителни или специализирани сертификати по психология, които го допълват. Рамката *EuroPsy* използва в значителна степен и работата на Британското психологическо дружество (BPS) по разработване на неговите професионални стандарти за психолозите, което намира изражение в Стандартите за експертиза по приложна психология. Основният принос на тази работа е в развиването на компетенции, които могат да бъдат оценявани като резултати от образованието и обучението, а не да се разчита само на академичните програми.

Европейската комисия също така следва подхода на „компетентност”, който акцентира върху прозрачността и дава възможност за оценяване на компетенциите на психолозите в различен контекст. Това може да се проследи в проекта “Tuning” (Хармонизиране на образователните структури в Европа) - част от прилагането на Болонската декларация - чиято цел е разработване на набор родови (основни) и специфични компетенции, които водят до постигането на образователни резултати в трудни области. Проектът “Tuning” стартира през 2000 г. като проект, насочен към обвързване на политическите цели на Болонския процес и инициативите на Лисабонската конвенция за признаване. Неговият първи етап включва сфера от области, въпреки, че не включва психологията, като през втория етап психологическата сфера се разработва от малка група хора, ангажирани и с разработването на *EuroPsy* (Lunt et al., 2011). В момента еквивалентността на академичните квалификации се оценява от Национални информационни центрове за академично признаване на квалификацията (NARIC) на национално ниво, функциониращи в рамките

на Европейската мрежа информационни центрове (ENIC) - на европейско ниво. Надеждата е съчетаването на спецификацията на учебната програма и спецификацията на компетенциите на професионалните психолози, описани в *EuroPsy*, да допринесат за по-прозрачно оценяване на еквивалентността и високото качество на професионалните услуги, предоставяни на клиентите.

Цел на EuroPsy

EuroPsy (или Европейският сертификат по психология) представлява важна стъпка към стимулиране на мобилността на психолозите и достъпа на клиентите им до висококачествени психологически услуги в цяла Европа. Изграждането на образователна рамка и минимални стандарти на EuroPsyT са приети през 2001 г. и рамката е наречена Европейска диплома. През 2005 г. е договорена рамка или набор от европейски стандарти за психологията, които служат като основа за оценяване на академичното образование и професионалното обучение на психолозите в различните страни-членки на ЕС и други страни членки на EFPA. Този документ (Правилник на EFPA за EuroPsy и приложенията към EuroPsy) представлява Правилника на EFPA за EuroPsy и приложенията към Европейския сертификат по психология (EuroPsy).

EuroPsy е разработен под егидата на Европейската федерация на психологическите асоциации (EFPA), която контролира също така и разработването на сертификатите за специализация в повечето специализирани области на психологическата практика. EuroPsy (Европейският сертификат по психология) представлява стандарта, изискван за самостоятелно практикуване на основно ниво. Сертификатите за специализация (в повечето специализирани области като психотерапия, трудова и организационна психология, педагогическа/училищна психология

и др.) се разработват с цел потвърждаване на достигнато допълнително ниво на компетенции и експертиза за отделните области на практика.

По време на разработването на рамката на EuroPsy е отделено специално внимание на множеството образователни, професионални и законови среди, които съществуват понастоящем в Европа. Отбелязва се, че образователните програми са с различна продължителност, както и с различие в наличието или липсата на диференциране или специализиране. С оглед създаване на система, която да обхване в достатъчна степен тези различни форми на образование и обучение, в Правилника на EFPA за EuroPsy се прави диференциация на самостоятелната и зависимата (вкл. под супервизия) практика; разграничение на броя професионални контексти, в които работят психолозите; както и разграничение между навлизането в професията и последващата следдипломна специализация. Целта на основния EuroPsy е да определи стандарт по отношение на несамостоятелната и/или самостоятелната практика, обичайно в един професионален контекст в момента на навлизане в професията. Този стандарт определя минималните изисквания, върху които отделните психолози да надграждат. Базовият EuroPsy не представлява лиценз за практикуване и няма за цел да отменя или заменя националните стандарти и процедури за лицензиране на психолозите чрез Правилника на EFPA за EuroPsy. Доколкото стандартът е залегнал в базовия EuroPsy се смята за съдържателен в различните национални среди и надеждата е да бъде взет под внимание в бъдещите промени в начина на лицензиране чрез Правилника на EFPA за EuroPsy, които могат да се приемат.

Цел на сертификатите за специализация

Целта на всички следващи сертификати за специализации (сертификати за специализирана експертиза) е определяне на изискванията за самостоятелна практика в определена среда, която ясно надхвърля

допускането до професията, например за обозначаване на статуса на консултант или специалист. В момента специализирани сертификати се разработват в следните области: (а) психотерапия и (б) трудова и организационна психология. Вероятно ще бъдат разработени и други такива сертификати, всички които са надграждащи основния стандарт EuroPsy. В някои страни специализациите или квалификациите се изискват преди психолозите да могат да започнат упражняването на определени аспекти на професията. Това означава, че в бъдеще разработването на квалификации може да доведе до ограничаване на средата, нивата и задачите, в които притежателите на базовия EuroPsy са компетентни да практикуват. Това ще бъде определено в страната на практикуване съгласно Правилника на EFPA за практиката, която регламентира EuroPsy в съответната страна.

Водещи принципи

Разработването на Европейския сертификат по психология е водено от серия водещи принципи, които са залегнали в разработването му. Те имат за цел:

- 1) да се стимулира повишаването на качеството и достъпността на адекватни психологически услуги в цяла Европа. Всеки гражданин и всяка институция трябва да имат възможност да получават психологически услуги от компетентни и квалифицирани професионалисти като системата трябва да спомага постигането на тази цел.
- 2) защитата на потребителите и гражданите на Европа чрез осигуряване на качество и средства за защита на потребителите от неквалифицирани доставчици на услуги.
- 3) принос към механизмите за стимулиране на мобилността на психолозите, осигурявайки им възможност да практикуват в цяла Европа при условие, че имат нужната квалификация.

4) осигуряване на практиката EuroPsy да се дава на базата на: (а) демонстрирано завършване на академична програма по психология с достатъчен обхват; (б) демонстрирана компетентност за изпълнение на професионалните роли по време на преминалата работа под супервизия; (в) приемане на европейските (както и на националните) етични стандарти на психолога.

5) да се осигури системата EuroPsy да е безпристрастна и да избягва фаворизиране или negliжиране на психолози поради тяхната национална принадлежност или други различия в образователната или професионалната подготовка и потвърждаване на основния принцип осигуряване на високо качество. Това имплицитно показва, че EuroPsy не поставя специални изисквания за структурата или формата на академичното образование или характера и организацията на стажа, изискван за самостоятелна професионална практика.

6) гарантиране на квалификацията за психологическа практика на входно ниво на практикуване на професията, както и след това.

7) утвърждаване на ангажимента на психолозите към активно поддържане на компетенциите им. По тази причина EuroPsy се дава за ограничен срок от време и трябва да се подновява, отново за определен срок на базата на представени доказателства за продължаване на професионалната практика и за професионално развитие.

8) спазване на националните правилници за психолозите, които са вече приети.

2. Правилник на EFPA за *EuroPsy* - европейския сертификат по психология

Европейският сертификат по психология *EuroPsy* (наричан тук за краткост *EuroPsy*) има за цел въвеждането на стандарт за академично образование и следдипломно професионално обучение, който показва на клиентите, работодателите и колегите, че психологът има достатъчна компетентност да предоставя самостоятелно психологически услуги.

EuroPsy има за цел въвеждането на общ стандарт за компетентност за всички държави, в които се издава. Той предвижда свободно движение на психолозите в страните от Европейския съюз и в други страни, които са приели стандарта и има за цел подкрепа на механизмите за осъществяване на това.

EuroPsy може да се издава на отделни психолози, които отговарят на изискванията, определени в Правилника на EFPA за *EuroPsy*.

Лице, което притежава *EuroPsy*, се нарича “*Психолог сертифициран по EuroPsy*”.

Раздел А. *EuroPsy* – европейски сертификат по психология

Член 1. *EuroPsy*¹ съдържа набор стандарти за образованието и продължаващото професионално обучение и развитие на професионалните психолози съгласно описаното в Анекси II и III.

Член 2. Психолози – физически лица - се допуска да бъдат вписани в Европейския регистър на психолозите, сертифицирани по *EuroPsy* (наричан тук *Регистъра*) и да притежават *EuroPsy*, ако:

- а) са завършили успешно национално акредитирана академична програма по психология в университет или еквивалентна институция, което по закон или практика води до присъждането на образователна степен или квалификацията „психолог” при условие,

---

¹ Европейски сертификат по психология тук означава базовия европейски сертификат по психология (*EuroPsy*), описан във въведението.

че продължителността на учебната програма е равна на минимум пет години редовно обучение (300 ECTS) и попада в рамката, определена в Приложение II;

б) представят документи, удостоверяващи работата им като практикуващи психолози под супервизия със срок на обучение не по-малко от една година работа на пълна заетост (или еквивалентна), както и за успешното приключване на тази практика съгласно оценката на техните супервайзори (Вж. Приложение I и Приложение V); и

в) са представили писмена декларация в националната комисия по присъждане, че ще спазват принципите на професионално поведение, описани в Мета-Кодекса за Професионална етика на EFPA и ще практикуват дейността си съобразно етичния кодекс на националната асоциация по психология на страната, в която практикуват.

Член 3. След положителна преценка на доказателствата, представени по член 2, лицето може да бъде вписано в Регистъра и да му бъде издаден сертификат *EuroPsy*.

Член 4. *EuroPsy* губи валидността си след изтичане на 7 години, освен ако не бъде преиздаден.

Член 5. За целите на повторно сертифициране, *EuroPsy* се преиздава на всички психолози, които:

а) представят доказателства за поддържане на професионалната си компетентност във вид на описан брой часове практика като психолози и за продължаващо обучение и развитие съгласно описаното в Приложение VI;

б) са представили писмена декларация в националната комисия по присъждане, че ще спазват принципите на професионално поведение, описани в Мета-Кодекса за Професионална етика на EFPA и ще практикуват дейността си съобразно етичния кодекс на националната асоциация по психология на страната, в която практикуват.

Член 6. Сертификатът *EuroPsy* е сходен по съдържание и значение на модела, представен в този документ (Приложение IV).

Член 7. Информацията за *EuroPsy*, която се изисква във формуляра за кандидатстване, е: информация за университетското образование, работата под супервизия, включително професионалните компетенции, роли и среди, на които отговаря Психологът, сертифициран по *EuroPsy* и неговият професионален опит.

Член 8. Информацията, която трябва да се включи в Европейския регистър, е: име и служебен или домашен адрес на регистрираното лице, университетска степен, страна на практикуване, област на практиката и място и дата на одобрение от националната комисия по присъждане.

Член 9. Психологът, сертифициран по *EuroPsy*, се смята за квалифициран да упражнява самостоятелна практика като психолог в професионалната област, посочена в регистрационния формуляр, доколкото не съществуват ограничения, наложени от национални правилници в съответната страна. Това се отнася до всички страни, в които националните асоциации, членки на EFPA, са приели *EuroPsy* и този Правилник за *EuroPsy*.

Член 10. Психологът, сертифициран по *EuroPsy*, се смята за квалифициран за работа под супервизия и/или да упражнява зависима практика (вж. Приложение 1) като психолог във всякакъв професионален контекст във всички страни, в които националните асоциации, членки на EFPA са приели *EuroPsy* и този Правилник за *EuroPsy*.

Член 11. Вписването на психолог:

а) се заличава от Регистъра в следните случаи: (а) след изтичане на срока на валидност на *EuroPsy* (вж. чл. 4); (б) по искане на притежателя; (в) когато съд или национална комисия наложи присъда или мярка срещу притежател и го лиши или му забрани да практикува професията психолог, като отписване от националния регистър или отнемане на национално разрешително;

б) Вписването в Регистъра се обозначава като „временно преустановяване” когато съд или национална комисия наложи временна присъда или мярка срещу притежател и го лиши или му забрани да практикува професията психолог. Забележката „временно преустановяване” се заличава след изтичане на срока за съответната страна.

Раздел Б. Присъждащи агенции

Член 12. Отговорността за присъждането на EuroPsy и вписването на лице в Регистъра съгласно този Правилник е на Европейската комисия по присъждане. Тази Комисия делегира права за присъждането на EuroPsy съгласно този Правилник на Националните комисии по присъждане в страните, в които асоциациите членки EFPA са приели EuroPsy и този правилник.

Член 13.(а) Европейската комисия по присъждане се състои от председател и дванадесет члена. Всеки от тях е от различна страна, членка на EFPA и представлява своята психологическа специалност при балансирано съотношение между практикуващи и академични психолози и включени в обучението на психолози.

б) Кандидатите се номинират от асоциациите членки. Членовете се назначават за срок до четири години от Изпълнителния съвет на EFPA, с право на едно преизбиране.

в) Мандатите се определят така, че на всеки две години да бъдат избирани трима нови члена.

Член 14. Европейската комисия по присъждане е отговорна за контрола на EuroPsy и неговия Правилник и за осигуряване регистрацията и присъждането на EuroPsy да се извършват съгласно този Правилник.

Задачите ѝ включват следното:

- а) получаване и оценяване на заявления от асоциациите-членки за сформирани на Национални комисии по присъждане;
- б) предоставяне на Националните комисии права за присъждане на EuroPsy;
- в) даване на указания на Националните комисии по присъждане;
- г) осигуряване националните органи да интерпретират европейските стандарти по сходен начин и да координира работата на Националните комисии по присъждане;
- д) контрол над правилното въвеждане на този Правилник на EFPA за EuroPsy от всяка Национална комисия по присъждане;
- е) предприемане на мерки за временно преустановяване на правата на Национална комисия по присъждане в случай, че има доказателства за неправилно изпълнение или злоупотреба с този Правилник на EFPA за EuroPsy;
- ж) разглеждане на обжалването на решения на Национални комисии по присъждане;
- з) изготвяне на всеки две години доклад за Изпълнителния съвет и Общото събрание на EFPA;
- и) поддържане на контакти и организиране на ежегодни срещи с президентите на Национални комисии по присъждане;
- й) работа с националните асоциации за отстраняване на причините за временно преустановяване на правата на Национална комисия по присъждане;
- к) контрол над воденето на Европейския регистър;

л) изпълняване на функцията на консултативен орган на Европейската комисия по въпросите, свързани с признаване на квалификацията на психолозите в Европа.

Член 15. (а) присъждането на EuroPsy в отделните страни се извършва от Национална комисия по присъждане, която се сформира от националната асоциация - член на EFPA. Националната комисия по присъждане получава пълномощия за присъждане на EuroPsy от европейската комисия по присъждане. В страни, в които има друг(и) (асоциации, представляващи психолозите, асоциацията-член трябва да потърси сътрудничество с тях при сформирването на Националната комисия по присъждане.

б) Присъждането на специализиран сертификат EuroPsy се извършва от специализирана Национална комисия по присъждане, която се сформира от националната асоциация, член на EFPA. Специализираната Национална комисия по присъждане получава пълномощия за присъждане на EuroPsy от Специализираната европейска комисия по присъждане.

Член 16. (а) Националната комисия по присъждане се състои от председател и между четирима и осем други члена. Членовете на Националната комисия по присъждане представляват основните клонове на психологията в страната и между тях има баланс на практикуващи и преподаватели в университети и ангажирани със продължаващо следдипломно обучение на психолози.

б) Националната комисия по присъждане трябва да е представителна за широката психологическа общност в съответната страна.

в) Членовете на Националната комисия по присъждане се назначават от националната асоциация на психолозите, която е членка на EFPA (Приложение I) за срок до четири години, с право на преизбиране два пъти.

г) Условието на назначаване са определени така, че на всеки четири години да се назначават 2 нови члена.

д) Промени в Националната комисия по присъждане могат да се правят с писменото одобрение на Европейската комисия по присъждане с оглед запазване на предоставите пълномощия (вж. чл. Art. 15) за издаване на сертификати EuroPsy.

Член 17 Отговорностите на Националната комисия по присъждане включват следното:

- а) представяне на всичките ѝ процедури за одобрение от Европейската комисия по присъждане;
- б) определяне на начина, по който кандидатът трябва да представи доказателства за професионалната си компетентност;
- в) изготвяне и публикуване на списък на текущите одобрени учебни програми за академично образование по психология, включително образователното ниво;
- г) консултиране на институциите за висше образование за условията за одобряване;
- д) издаване на указания за оценяване на компетенциите на супервайзорите;
- е) изготвяне на формуляр за професионална етика, който да бъде подписан от всички кандидати;
- ж) определяне на такса за административните разходи, която е дължима от кандидатите;
- з) определяне на лице за контакти, което е упълномощено да има достъп до Регистъра;
- и) вземане на решение за всяко отделно заявление за EuroPsy и информиране на кандидата за причините, поради които кандидатурата е отхвърлена или присъждане на EuroPsy;
- й) издаване на сертификат EuroPsy на психолозите;

- к) водене на Регистър на психолозите, сертифицирани по EuroPsy;
- л) водене на архив на всички материали, свързани със заявленията за срок от 15 години;
- м) изготвяне на годишен доклад за дейността си към Европейската комисия по присъждане;
- н) предоставяне на необходимата информация и участие на годишната среща на Президентите на Националните комисии по присъждане;
- о) действия като консултативен орган на компетентните власти за признаване на професионалната квалификация на психолозите в съответната страна.

Член 18. Националната комисия по присъждане, която по преценка на Европейската комисия по присъждане не работи съгласно този Правилник на EFPA за EuroPsy, се лишава от дадените ѝ пълномощия от Европейската комисия по присъждане до отстраняване на обстоятелствата, свързани с неспазване на Правилника на EFPA за EuroPsy. Национална комисия по присъждане не може да издава сертификати EuroPsy в периода, в който са ѝ отнети пълномощията.

Специализирани комисии по присъждане

Член 19. (а) Специализираната европейска комисия по присъждане се състои от председател и до осем други члена. Всички те са от различни страни, членки на EFPA.

б) Специализираната европейска комисия по присъждане трябва да представлява основната гама практики в сферата и да включва поне един академичен преподавател.

в) Един от членовете на Специализираната комисия по присъждане изпълнява ролята на свързващо звено с Европейската комисия по присъждане и работи в тази комисия.

г) Кандидатите се номинират от асоциациите-членки на EFPA. Членовете се назначават за срок до четири години, с възможност за едно преизбиране, от Изпълнителния съвет на EFPA.

е) мандатите са определени така, че на всеки две години да се назначават 2 нови члена.

Член 20. Специализираната Европейска комисия по присъждане отговаря за контрола на специализирания *EuroPsy* в своята сфера и за осигуряване Регистрацията и присъждането на специализиран *EuroPsy* да става съгласно този Правилник.

Нейните задачи включват следното:

а) получаване и оценка на заявленията от асоциациите-членки за сформирание на Специализирани Национални комисии по присъждане

б) делегиране на пълномощия за присъждане на специализиран *EuroPsy* на специализираните Национални комисии по присъждане;

в) предоставяне на указания на Специализираните национални комисии по присъждане и други;

г) разработване на регламенти за начините на обучение и стандартите в сферата както е приложимо;

д) разглеждане на обжалване на решения на Специализираните национални комисии по присъждане;

е) изготвяне на годишен доклад за дейността към Специализираната европейска комисия по присъждане за изпълнителния съвет и общото събрание на EFPA;

ж) ежегодна среща с председателите на Специализираните национални комисии по присъждане и с Европейската комисия по присъждане за модеране на процедури и обмен на добри практики;

Член 21. (а) Специализираната Национална комисия по присъждане се състои от председател и между четири и шест други члена.

б) Това е структурната връзка между Специализираната национална комисия по присъждане и Националната комисия по присъждане в страната така, че да има известно препокриване в членството.

с) Специализираната национална комисия по присъждане трябва да бъде представителна за широката психологическа общност в съответната страна в съответната област на практикуване и може да включва психолози, които не са членове на национални асоциации членки.

д) Назначава се от Националната асоциация на психолозите член за срок до четири години с право на едно преизбиране.

е) промени в състава на Специализираната национална комисия по присъждане са допустими с писмено одобрение от Специализираната европейска комисия по присъждане с оглед запазване на делегираните пълномощия (вж. чл. 15) за издаване на сертификати *EuroPsy*.

Член 22 Отговорностите на Специализираната национална комисия по присъждане включват:

а) внасяне на всичките й процедури за одобрение от Специализираната европейска комисия по присъждане;

б) определяне на начина, по който кандидатът да представи доказателства за своята квалификация и професионална компетентност;

в) определяне на размера на административната такса, която кандидатите внасят;

- г) вземане на решения за всяко отделно заявление за издаване на специализиран *EuroPsy* и или уведомяване на кандидата за причините за отхвърляне на молбата му, или присъждане на специализиран *EuroPsy*;
- д) въвеждане на информацията за специалната експертиза на отделните психолози в Регистъра и издаване на специализиран сертификат *EuroPsy* на психолозите;
- е) водене на списък на психолозите, на които е издаден специализиран *EuroPsy*;
- ж) водене на архив с всички материали, приложени към заявленията за период от 15 години;
- з) изготвяне на годишен доклад за дейността на Специализираната европейска комисия по присъждане;
- и) предоставяне на необходимата информация и участие в годишната среща на президентите на специализираните национални комисии по присъждане;
- й) номиниране на лице за контакти, което да има право на достъп до Регистъра;
- к) предоставяне на информация за специализирания *EuroPsy* на психолози и други.

Член 23. Валидността на сертифицирането по EuroPsy не може да се удължава с кандидатстване за същия сертификат EuroPsy отново, а само съгласно условията на повторно сертифициране, описани в член 5.

Член 24. Заявлението трябва да бъде във вид, който е сходен по съдържание и вид на включения към този документ (Приложение IV). Заявлението трябва да съдържа информация за: университетското образование, работата под супервизия, посочване на професионалните компетенции и сфера (и) на дейност, по който има стаж под супервизия за квалифициране за самостоятелна практика. Кандидатът трябва да представи доклади от своите

супервайзори. Кандидатът трябва да представи декларация, че ще извършва професионалната си дейност съгласно Етичния кодекс на националната асоциация по психология в страната, в която практикува.

Член 25. Националната комисия по присъждане определя дали кандидатът отговаря на критериите, заложиени в член 2. Тя се запознава с професионалните компетенции и професионалните сфери, в които кандидатът е работил под супервизия и/или самостоятелно и определя за коя професионална област кандидатът се квалифицира за самостоятелна практика.

Член 26. Заявленията се обработват само след заплащане на определената такса от кандидата.

Член 27. Националната комисия по присъждане разглежда представените доказателства и взема решение дали кандидатът трябва да представи допълнителна информация. Кандидатът се уведомява за това дали Националната комисия по присъждане изисква допълнителна информация в срок от 13 седмици след датата на подаване на заявлението и заплащане на таксата.

Член 28. Когато се изисква допълнителна информация, кандидатът бива уведомен от за решението на Националната комисия по присъждане в срок от 13 седмици след получаване на исканата допълнителна информация.

Член 29. В случаите, в които не се изисква допълнителна информация, кандидатът получава информация за решението на Националната комисия по присъждане дали ще бъде сертифициран по EuroPsy или не в срок от 13 седмици след подаването на заявлението и внасянето на таксата. Когато решението е да не се даде EuroPsy, кандидатът получава подробно обяснение за основанията за решението.

Член 30. Дата на вписване на кандидата в Европейския регистър е датата на издаване на EuroPsy на съответното лице.

Член 31. За повторно сертифициране по EuroPsy след изтичане на срока на валидност на сертификата (член 4) или периода на временни споразумения (член 38), кандидатът трябва да подаде заявление, което удостоверява притежаваните компетенции до Националната комисия по присъждане в страната, в която практикува или възнамерява да практикува.

Член 32. Заявлението за повторно сертифициране трябва да представя доказателства за поддържането на професионалната компетенция във вид на определен брой практика като психолог и продължаващо обучение и професионално развитие съгласно определеното от Националната комисия по присъждане в страната, в която практикува или възнамерява да практикува (вж. Приложение VI).

Раздел D. Процедури по обжалване

Член 33. Кандидат, чието заявление за сертифициране по EuroPsy е отказано от Националната комисия по присъждане може да подаде възражение срещу решението пред националната асоциация членка в страната, обосновавайки възражението.

Член 34. Националната асоциация-член на EFPA сформира независима консултативна комисия от минимум трима члена за запознаване със случая. Комисията взема решение по случая у представя писменото си решение в срок от 60 дни. Решението се довежда до знанието на кандидата и Националната комисия по присъждане. Независимата консултативна комисия може да потърси консултация с Европейската комисия по присъждане.

Член 35. Ако обжалването бъде отхвърлено, кандидатът има право да подаде възражение пред Европейската комисия по присъждане (член 14f). То се подава на английски език и трябва да описва основанията за внасянето му.

Член 36. Националната асоциация-членка на EFPA в страната, където са отменени делегираните пълномощия на Националната комисия по присъждане може да внесе възражение срещу наложената мярка пред Изпълнителния Съвет на EFPA. Изпълнителният Съвет трябва да поиска консултация от Европейската консултативна комисия, която е формирана за случая и свикана от Президента на EFPA или негов заместник.

Раздел Е. Преходни и заключителни

Член 37. Правилникът на EFPA и приложенията към EuroPsy са приети и могат да бъдат променяни от Общото събрание на EFPA с мнозинство от 2/3 от присъстващите. Промените влизат в сила от датата, определена от Общото събрание на EFPA в момента на приемането им.

Член 38. (а) Временните условия за основния сертификат EuroPsy се прилагат за срок от три години след датата на признаване на Националната комисия по присъждане в съответната страна.

б) Временните условия за всеки специализиран сертификат EuroPsy за срок от три години след датата на признаване на Специализираната национална комисия по присъждане в съответната страна.

в) Временните условия за основния сертификат се прилагат за допълнителен период от две години след датата на признаване на Специализираната национална комисия по присъждане в съответната страна. Тези условия се прилагат изключително за кандидати за издаване на специализиран сертификат EuroPsy от съответната Специализирана национална комисия по присъждане.

г) Всички временни условия изтичат в края на юли 2020 г.

д) Кандидати, които преди датата, посочена в член 38 а) и г) са били сертифицирани за самостоятелна практика от националния орган по

сертифициране, признат от Европейската комисия по присъждане и/или които отговарят на изискванията и условията за практикуване като психолози тяхната страна могат да заменят изброяването на своята работа под супервизия със справка за професионалния си опит като психолози след датата на квалифицирането им за самостоятелна практика. В тези случаи е необходимо доказателство за последните три години или еквивалентно, за последните десет години, удостоверяващо практиката им като психолози и доказателство за валидните им компетенции и продължаващо професионално развитие (вж. Приложение V и VI) за сертифицирането по EuroPsy. В този случай психолозите, които кандидатстват за издаване на EuroPsy по тези временни условия, получават още две години след датата на временните условия, през които да удовлетворят изискванията.

Член 39. Този правилник може да бъде допълнен с разпоредбите за специализираните сертификати в конкретни области на психологията, които могат да бъдат получени само от притежатели на основния сертификат EuroPsy. Тези правила са описани в Анексите към този Правилник и определят:

- а) минималното допълнително обучение, изразено в учебни часове или за предпочитане, кредити (ECTS), както и включеното съдържание.
- б) Минималното време за работа под супервизия, изразено в години и минималния обем работа под супервизия, изразена в часове когато практиката под супервизия и супервизията са определени както в Приложение I.
- в) Изискванията по отношение на продължаващото професионално развитие съгласно определеното в Приложение IV.
- г) Компетенциите, които трябва да бъдат демонстрирани до края на периода на работа под супервизия, описани за предпочитане по начина, показан в Приложение III.

д) Системата на развиване на компетенции, която се използва, за препоръчване проактивна и обширна, за да осигури завършващите психолози да имат всички компетенции (професионални и за допустимост), изисквани за специализацията и, което обхваща всички аспекти на професионалната практика, включително етичните.

е) Начина на представяне на доказателства за допълнително обучение, практика, супервизия и компетенции.

ж) Оценява се оценка на доказателствата за допълнително обучение, практика, супервизия и компетенции.

з) Временните условия, приложими за периода, посочени в член 38b, чието съдържание трябва да бъде аналогично на описаното в член 38e за основния EuroPsy.

Член 40. Европейският правилник и приложенията се ревизират поне веднъж на всеки пет години от Координационната група по EuroPsy (ECG), която се състои от президента на EFPA, с членове членовете на Изпълнителния съвет и президента на Европейската комисия по присъждане.

По съвет на ECG Изпълнителният съвет внася необходимите промени в Правилника. След като промените са доведени до знанието на Националните комисии, те се прилагат временно до следващото Общо събрание. За следващото им прилагане те трябва да бъдат одобрени от Общото събрание.

3. Регистър на психолозите, сертифицирани по EuroPsy

Член 41. Европейския регистър на психолозите, сертифицирани по EuroPsy се води и поддържа от EFPA и съдържа националните списъци на сертифицираните психолози, предоставени от Национална комисия по присъждане.

Член 42. В Европейския регистър фигурират имената и информация за всички психолози, сертифицирани по EuroPsy и притежателите на специализирани сертификати.

Член 43. Информацията, съдържаща се в регистрацията по EuroPsy се вписва в Европейския регистър, електронна платформа на адрес www.europsy-efra.eu/.

Член 44. Вписванията в Регистъра за страна се обновяват по инициатива на Националната комисия по присъждане в случаите на издаване, преиздаване, отмяна или изтичане на EuroPsy сертификат. Регистърът се обновява при издаване на сертификат за специализирана експертиза по инструкция на Националната комисия по присъждане. Информацията в Регистъра може да бъде променяна единствено от EFPA и след потвърждение от Националната комисия по присъждане.

Анекс I. Изисквания за издаване на социализиран сертификат по психотерапия

Както е посочено в член 39 от Правилника за EuroPsy, Специализиран сертификат EuroPsy се издава единствено на психолози с необходимия опит, които са сертифицирани по основния EuroPsy (или които получават едновременно с това и основния EuroPsy). Това имплицитно показва, че психолог може да получи специализиран сертификат единствено в държави, в които има утвърдени както национална комисия по признаване /НКП/, така и специализирана национална комисия по признаване /СНКП/.

Този Анекс описва изискванията за издаване на Специализиран сертификат EuroPsy по психотерапия съгласно изискванията на член 39 от Правилника за EuroPsy.

Подробна информация има в: „Заявление за кандидатстване на психолози за издаване на специализиран сертификат по психотерапия” и „Стандарти за

обучение за психолозите, които специализират психотерапия”, Специализирана европейска комисия по признаване /СЕКП/ Психотерапия 2013.

1. Минимален обем и съдържание на продължаващото обучение

- а. Минимум 400 часа продължаващото обучение (16 ECTS)
- б. Съдържанието е различно в програмите на различните институции и/или траектории за обучението на психолозите.

2. Минимален обем работа под супервизия и супервизия

- а. Минимум три години практика след завършването (след допускането до сертифициране по EuroPsy), 500 часа от която работа под супервизия
- б. минимум 150 часа супервизия (средно 50 на година).

3. Изисквания за продължаващо професионално развитие

Тези изисквания са в процес на разработване.

4. Компетенции, които трябва да се демонстрират

Разработва се списък с компетенциите. Изисква се отразяването на шест принципа, Психолози като психотерапевти; Въпроси и комуникация; Психотерапевтична практика и разбиране; Лично и професионално развитие; Етична и компетентна практика; и Продължаващо професионално развитие.

5. Развиване на компетенциите

Не се прилага конкретна система за развиване на компетенциите. Развиването на компетенции е заложено имплицитно в един или повече от психотерапевтичните модели.

6. Доказателства, които трябва да се представят

Кандидатите трябва да:

- а. представят заявление, което съдържа лично описание на шестте гореизброени принципа; образование, обучение и опит в психотерапия; описание на супервизията; изследвания и публикации (ако е приложимо);
- б. представят дневник в доказателство за специализацията;
- в. представят референции от двама души, ако е необходимо;
- г. представят доклад от супервайзора;
- д. представят структурирана автобиография;

7. Оценка на доказателствата

- а. оценяването на продължаващото обучение се извършва от СНКП на основата на акредитацията на програмата за обучение, обучителите / супервайзърите и обучаващата институция (която е добре да е в сътрудничество с академични или изследователски институции).
- б. Оценяването на останалите аспекти се извършва от СНКП на основата на декларацията от кандидата, референциите и доклада на супервайзора.

8. Временни условия

Кандидати, които искат да получат специализиран сертификат по психотерапия по член 38 трябва да представят Писмо за признаване, получено по пилотен проект, утвърден от EFPA или да отговарят на долуизброените критерии:

- да бъдат вписани в национален регистър, което им дава право да практикуват като психолози и психотерапевти
- да имат издаден основен сертификат EuroPsy (в здравна сфера) или да притежават реквизити, които им дават възможност да кандидатстват за едновременното издаване на основния и специализирания сертификат; те се

оценяват първо за допустимост до основния сертификат и след като допустимостта им бъде потвърдена, за специализирания сертификат

- да документират професионалния си опит и дейностите по продължаващо професионално развитие, предоставяйки доказателства за компетенциите, получени за период от поне шест години през последните 15 години на самостоятелна практика като психолози и психотерапевти.

9. Допълнителни изисквания

Минимум 100 часа лично развитие (лична терапия).

Анекс II: Изисквания за издаване на специализиран сертификат по трудова и организационна психология

Съгласно определеното в член 39 от Правилника за EuroPsy, *Специализиран сертификат EuroPsy* може да се издаде единствено на квалифицирани за това психолози, които са сертифицирани по основния *EuroPsy* (или на които основаният *EuroPsy* се издава едновременно с това). Това имплицитно показва, че психолог може да получи специализиран сертификат единствено в държави, в които има утвърдени както национална комисия по признаване /НКП/, така и специализирана национална комисия пи признаване /СНКП/.

Този Анекс описва изискванията за издаване на *Специализиран сертификат EuroPsy* по трудова и организационна психология съгласно изискванията на член 39 от Правилника за EuroPsy.

Подробна информация има в: *‘Към специализиран сертификат: Ревизирано предложение и оперативни указания’*, временна СЕКП по трудова и организационна психология, 2013.

1. Минимален обем и съдържание на продължаващото обучение

а. Минимум 90 ECTS продължаващото обучение (2400 часа), от които 60 (1600 часа) курсове и 30 (800 часа) приложни изследвания или оценяване и интервенции.

б. Съдържанието, което трябва да се покрие, е представено в специализирана рамка за учебно програми, моделът ENOP-EAWOP.

в. За страни или лица с ранно специализиране, специализираната експертиза, придобита през последните две години от първоначалната им 5-6 годишна квалификация може да се признае в рамките на максимум 30 ECTS. Това означава, че остават минимум 60 ECTS за получаване след покриване на учебните образователното изискване за сертифициране по основния *EuroPsy*.

2. Минимален обем работа под супервизия и супервизия

а. Минимум три години практика след завършването, от които 400 часа годишно (общо 1200 часа) работа под супервизия, определена като ‘професионална практика с коуч.

б. минимум 150 часа супервизия (средно 50 на година).

3. Изисквания за продължаващо професионално развитие

Минимум 100 часа (4 ECTS) професионално развитие към момента на подаване на заявлението, включени в 90-те ЕСТ за продължаващото обучение (вж. 1а).

4. Компетенции, които трябва да се демонстрират

Компетенциите, които трябва да се демонстрират, са определените в *EuroPsy* (Правилника за *EuroPsy*, Приложение III). Те се прилагат за професионалната работа на специализирано ниво.

5. Развиване на компетенциите

Професионалната работа с коуч се основава на експлицитна система на развиване на компетенциите. Тази система използва проактивен подход към развиването на компетенции. Тя осигурява завършилите психолози да са придобили всички компетенции (професионални и за допустимост), изисквани за специализираното ниво и обхващат всички приложими области на професията, включително етика.

6. Доказателства, които трябва да се представят

Кандидатите трябва да:

- а. представят заявление, което съдържа информация за продължаващото обучение, работата под супервизия и дейностите по продължаващо лично развитие.
- б. представят структурирана автобиография
- в. представят дневник (или портфолио) и доказателства за компетенциите по специалността
- г. преминат интервю за оценяване на компетенциите с оглед задълбочаване или изясняване на някои детайли от автобиографията, ако е необходимо

7. Оценка на доказателствата

а. Оценката на учебните компоненти се прави от СНКП по същия начин като за *EuroPsy*, т.е. на основата на тяхното съдържание и акредитацията на институцията, която предлага компонентите (за предпочитане академични институции).

б. Оценката на компетенциите се прави от СНКП на основата на портфолиото и интервюто за оценка на компетенциите.

8. Временни условия

Кандидати, които искат да получат специализиран сертификат по трудова и организационна психология по член 38 трябва да отговарят на долуизброените критерии:

- да бъдат вписани в национален регистър, което им дава право да практикуват като психолози,

- имат издаден основен сертификат *Basic EuroPsy* (в контекста на трудова и организационна психология) или реквизити, които им позволяват да кандидатстват едновременно за получаването на основен и специализиран сертификат; те се оценяват първо за допустимост до основния сертификат и след като допустимостта им бъде потвърдена, за специализирания сертификат

- документират професионалния си опит и продължаващо професионално развитие с представяне на доказателства за компетенциите, получени за опериода от минимум пет пълни години за последните 10 години самостоятелна практика като трудови и организационни психолози; доказателствата се оценяват на базата на структурираната автобиография и, по искане от СНКП, интервюто за оценяване на компетенциите.

ПРИЛОЖЕНИЕ I. ОПРЕДЕЛЕНИЯ

В този Правилник на EFPA за *EuroPsy* долуизброените думи и изрази имат следните значения:

- *Сертификат по психология EuroPsy*, наричан тук *EuroPsy*, представлява набор от стандарти за образованието и обучението на психолози, който определя нивото на качество и стандарт, приети от асоциациите членки на EFPA.
- *Психолог, сертифициран по EuroPsy* означава притежател на *EuroPsy*.
- *Психолог* означава лице, което е завършило успешно академична програма по психология в университет или еквивалентна институция и е изпълнило всички изисквания, определени по закон и съгласно практиката за присъждането на образователна степен или квалификация „психолог”, предвидени в програмата, при условие, че програмата е с продължителност минимум пет години (300 ECTS) редовно обучение и отговаря на спецификацията на Приложение II.
- *Информация, вписана в европейския сертификат по психология*, наричана тук вписана информация, е приложение към *EuroPsy*, което дава доказателства към момента на издаване за образованието и професионалната област на притежателя на *EuroPsy* съгласно описаното в член 7.
- *Европейски регистър на психолозите*, наричан тук Регистър, е регистър, който показва всички вписани психолози, сертифицирани по *EuroPsy* и съдържа информацията, описана в член 8.
- *Професионални функции* (вж. сфери на компетентност) се отнася до шестте категории професионални дейности, представляващи психологическите услуги, предоставяни в професионалната област съгласно описаното в Приложение III, като целеполагане, оценяване, развитие, интервенция, преценка и комуникация.

- *Професионална област* означава определена сфера на предоставяне на психологически услуги на конкретна категория клиенти. Професионалната област следва да се разбира в широк смисъл и за валидния сертификат както следва: (а) Клинична и здравна психология, (б) Педагогическа психология (в) Трудова и организационна психология, (г) Други. Всяка сфера обхваща широк кръг дейности. Четвъртата категория (Други) съдържа всички останали области, които не попадат в предходните три категории, като сферата трябва да се посочи в сертификата EuroPsy (напр. съдебна психология, транспортна психология, консултативна психология, психологическо консултиране). Сферата трябва да има широка практическа област и да е призната в съответната страна и да има признато обучение и подготовка на базово ниво. тя трябва да е одобрена от Европейската комисия по присъждане.
- *Теоретична подготовка* означават теоретичните знания по психология и споделяните в психологическата общност на изследователите и преподавателите по психология.
- *Професионална компетентност* означава възможността за адекватно изпълнение на професионалната роля съгласно описаното в Приложение III.
- *Самостоятелна практика като психолог* означава изпълнението на професионалната роля по отношение на клиенти без изискване за директна супервизия от друг психолог.
- *Зависима практика като психолог* означава изпълняване на професионални роли по отношение на клиенти под отговорност и пълномощия на друг психолог, квалифициран за самостоятелна практика в съответната професионална област (Член 9).
- *Работа под супервизия* означава изпълняване на професионални роли по отношение на клиенти от психолог стажант под директния надзор на квалифициран супервайзор съгласно описаното в Приложение V,

или като част от университетска учебна програма, или извън университета.

- *Психолог на стаж* е лице, което под контрола на квалифициран супервайзор съгласно описаното в Приложение V, е в процес на работа под супервизия.
- *Супервайзор* означава квалифициран психолог, който през последните три години има поне две години работа на пълна заетост или еквивалентен опит като самостоятелен практикуващ (и е акредитиран от националния акредитационен орган) в професионална област и който е отговорен за получаването и оценяването на професионалната компетентност на практикуващ стажант в съответната професионална област .
- *Национална асоциация на психолозите в страната* е асоциация-член или федерация на асоциации, която е член на Европейската федерация на психологическите асоциации (EFPA). Трябва да се положат усилия да се осигури Националната комисия по присъждане да е представителна за широката психологическа общност в съответната страна.
- *Местожителство* означава страната, в която психологът или психологът, сертифициран по EuroPsy, е регистриран по местоживееене.
- *Страна на практикуване* означава страната, в която психологът или психологът, сертифициран по EuroPsy, практикува или възнамерява да практикува.

Приложение II. Рамка за минималните стандарти за образованието и обучението на психолозите

Това приложение описва образователните изисквания за сертифициране по EuroPsy и се основава главно на доклада: EuroPsyТ Рамка за образованието и обучението на психолозите в Европа, приета от Общото събрание на EFPA през 2001. Само лица, които докажат, че са завършили учебна програма, която отговаря на долните изисквания и имат еквивалентна едногодишна работа под супервизия, което прави общо 6 години (360 ECTS), могат да бъдат сертифицирани по EuroPsy и вписани в Регистъра.

Като основна рамка са формулирани изисквания по отношение на модела на учебна програма с разграничени три степени:

1-ва степен Бакалавър или еквивалентна

2-ра степен Магистърска или еквивалентна

3-та степен Работа под супервизия

Приема се, че 1-та и 2-та степен представляват част от учебната програма по психология, докато 3-та може, въпреки, че не е задължително, да бъде включена в учебната програма на университета. Също така се допуска, че има различен начин на организация на университетите. В отговор на тези изисквания и структурата на отделните или последващите етапи не е задължителна. Така например, много университети в различни страни са въвели като подход към обучението на психолозите Проблемно ориентираното обучение (PBL), при който от самото начало на програмата са зададени интегрирани блокове от модули теория-метод-приложение. Моделът на програмата приема, че завършващите студенти придобиват необходимите знания, умения и компетенции, а иновативните подходи се стимулират в професионалното развитие. Текущото предложение е неутрално по отношение на начина на организация и последователността на учебната програма.

Освен това, на тези изисквания могат да отговарят както национални образователни системи с недиференцирана учебна програма, така и системи с диференцирана система, без значение дали теорията и практиката са интегрирани в учебната програма (например интегрирано професионално образование, проблемно ориентирано учене) или същите са разделени. Трябва да се отбележи, че магистърската или еквивалентна степен, присъждана след 5-годишно обучение (300 ECTS) се смята, че осигурява основната квалификация, необходима за навлизане в практиката на

психолога и започването на работа под супервизия преди лицето да бъде признато за компетентно за започване на самостоятелна практика. Специализираната професионална практика във всяка сфера на психологията принципно изисква следдипломно обучение в области като здравна психология, клинична психология, трудова и организационна психология и ЧР, психология на труда и здраве, педагогическа психология, детска психология, като за тези специализации се издава документ.

Това приложение описва съдържанието, което трябва да е включено на двата етапа и минималните изисквания за професионално обучение на психолозите. Третият етап е описан в Приложение V от този документ.

Описание на учебното съдържание

Първа степен

Първата степен е насочена основно към ориентиране на студентите и въвеждането им в различните клонове на психологията, но може и да е отворено към свързани дисциплини. То предлага базови познания по всички психологически дисциплини и основно теории и техники в психологията. Осигурява въвеждането на основните психологически умения и подготовка за психологически изследвания. То не дава професионална квалификация по психология и не осигурява необходимата компетентност за самостоятелна психологическа практика. Въпреки, че първият етап може да бъде обхванат от една 3-годишна програма като бакалавърската, той може да се разпредели и в по-продължителен период и да се интегрира със знания, умения и разбиране, изисквани за професионална психологическа практика. На първия етап учебната програма се основава основно на рамката, приета през 2001 г. за EuroPsyT: Рамка за образованието и обучението на психолози в Европа. Процесът на този по-ранен проект показва широкото постигнато споразумение в европейските страни относно базовото образование по психология. Тази рамка или общо описание е представена в долната таблица 1 и се основава на психологическото знание и разбиране за хората, групите, обществото / системите. Тя разграничава теорията и практиката в психологията като обяснителна наука, насочена към разбиране на човешкото поведение и техническа наука, насочена към интервенции, които водят до ефективна промяна в човешкото поведение. И двата вида наука съдържат както фундаментални, така и приложни аспекти (теории с/у приложение в диагностицирането и интервенциите).

Таблица 1. Първи етап

Вид съдържание/ цели	индивиди	групи	системи/общество
Ориентиране Теория	Психологически методи История на психологията Преглед на клоновете и специалностите в психологията		
Обяснителни теории	Обща психология Невропсихология Психобиология Когнитивна психология Диференциална психология Социална психология Психология на развитието Психология на личността Трудова и организационна психология Клинична и здравна психология Педагогическа психология психопатология		
Технологии Теория	Теория на данните и тестове Теория на въпросниците Теория на оценяването		
Обяснителни теории практически умения	Тренинг в умения за оценяване Тренинг в умения за интервюиране		
Технологични теории практически умения	Тренинг по създаване на тестове и въпросници Тренинг групови интервенции		
Методология Теория	Въведение в психологическите методи: напр. експериментални методи Количествени и качествени методи		
Методология практически умения	Експериментална практика Методологическа и статистическа практика Тренинг за събиране на данни; количествен анализ		
Етика теория и умения	Етични кодекси и професионална етика		
Академични умения и практика	Събиране на информация / литература и библиографски справки Четене / писане на доклади Изследователска етика		
Не-психологически теории	Епистемология Философия Социология Антропология		

Втори етап

На втория етап програмата подготвя студентите за самостоятелна практика като психолози. Тази част от програмата може да бъде както недиференцирана и подготвяща за обучение като докторанти, така и за работа като ‘общо практикуващи’ психолози, или да бъде диференцирана и да осигурява специализация в дадена област на психологията като (а) клинична или здравна психология (б) педагогическа или училищна психология, (в) трудова и организационна психология или (г) друга област. В първия случай студентите придобиват допълнителни умения по теми, с

които вече са се запознали по време на първия етап като теория на когнитивната архитектура, специализирани теории за емоциите, съвременни теории за личността. Това осигурява възможност или за бъдеща изследователска работа (като докторант), или за по-обща подготовка по психология. Във втория случай студентите придобиват специализирани познания, като теории и техники за клинична оценка, теории за образователни интервенции като поведенческа промяна, теории за професионалното развитие, теории за лидерството или статистически модели за подбор на персонала. Тъй като цялата теория и практически умения се основават на дисциплината психология, за втория етап се приемат и двата типа съдържание. Като част от втория етап студентите без значение дали се подготвят за научно изследователска работа или професионална кариера като психолози, трябва да демонстрират умения в изследванията. Има широко приемане, че професионалният психолог трябва да има изследователска компетентност както с оглед оценка на своята собствена работа и интервенции, така и с цел поддържане на компетенциите си, свързани с изследванията и литературата.

В долната таблица 2 е очертана рамката на втория етап – структура, основана на компетенциите за индивиди, групи и общество. Това потвърждава, че психолозите могат да работят както на индивидуално ниво, така и на групово и с общността и че подготовката им включва всички тези нива.

Таблица 2. Втори етап

Вид съдържание / цели	индивиди	групи	системи/общество
Ориентиране Теория	Ориентиране в практически контекст и възможностите за специализация		
Обяснителни теории	Курсове по обяснителни теории по обща психология и/или психобиология, и/или психология на развитието, и/или психология на личността, и/или социална психология, като теории за ученето, теория на когнитивната архитектура, съвременни теории за личността.		
	Курсове по обяснителни теории по трудова и организационна психология, и/или педагогическа психология, и/или клинична психология, и/или психологически клонове като теории за удовлетвореността от труда, теория за ситуативната когниция, теории за лидерството, теории за личностните разстройства.		
Технологични теории	Курсове по технологични теории по обща психология и/или психобиология, и/или психология на развитието, и/или психология на личността, и/или социална психология, като теория на психометрията, теория за оценка на ББГ		
	Курсове по технологични теории по трудова и организационна психология, и/или педагогическа психология, и/или клинична психология, и/или психологически клонове като теория за анализ на труда, анализ на потребностите от обучение, теории на консултирането и психотерапия		
Обяснителни теории	Тренинг за прилагане на гореизброените обяснителни теории		

практически умения	при оценки в изследователска / лабораторна среда, като обучение по ЕМГ измервания, тренинг по измервания на личността
	Тренинг за прилагане на гореизброените обяснителни теории при оценки в приложна / работна среда, като обучение по анализ на грешката, оценка на разстройствата в ученето.
Технологични теории и практически умения	Тренинг за прилагане на гореизброените технологични теории при интервенции в изследователска / лабораторна среда, като тренинг по създаване на тестове, създаване на учебен експеримент.
	Тренинг за прилагане на гореизброените технологични теории при интервенции приложна / работна среда, като тренинг за дизайн на системи за оценка на изпълнението, дизайн на система за обучение, разработване на терапевтичен план, психотерапия.
Методология теория	Дизайн на изследване Основна и мултивариативна статистика, включително ANOVA Множествен регресионен анализ, факторен анализ Дизайн на количествено изследване, включително интервюиране и използване на въпросници, анализ на качествени данни
Методология практически умения	Практикум по горните методи и техники
Етика Теория и практика	Познаване на етичните принципи и приложението им Практикум по прилагане на етичните принципи и етичния кодекс в професионалната практика
Академични и общопрофесионални умения практически умения	Тренинг за съставяне на доклади и статии Тренинг по професионално интервюиране и др.
Непсихологически теории	Теоретични и практически курсове по теми от други дисциплини, свързани с професионалната работа, като медицина, право, бизнес икономика
Базова изследователска компетентност	Изследователски проект (дипломна работа)
Базова професионална компетентност	Практика (стаж)

Практика (стаж)

Целта на практиката (наричана „стаж“ в някои европейски страни) е осигуряване на възможност за навлизане в конкретни професионални сфери с цел студентите да могат да:

- интегрират теоретичните си знания и практическите си умения
- се запознаят с процедурите, свързани с психологичното знание
- започнат работа под супервизия
- разпознават и обсъждат собствената си дейност и тази на другите
- започнат работа с колеги в професионална среда

Обучението започва обикновено през втората половина на учебната програма, но може да започне и по-рано и/или да бъде след приключване на програмата. В последния случай е обща отговорност на университета и /или националната психологическа асоциация и/или съответните акредитиращи обучението органи. Продължителността обикновено е минимум 3 месеца (или 15 ECTS), съгласно избраната област.

Видът работа по време на практиката е различна и може да обхваща:

- наблюдаване на реалната среда на прилагане на психологическите техники
- използване на основни техники под супервизия
- участие в проекти в определена роля
- анализ и обсъждане на случаи

Мястото на провеждане на практиката обикновено са публични или частни институции или „сертифицирана” частна практика, която:

- предоставя услуги, съгласувани с образованието на стажанта
- може да осигури основната част от супервизията да бъде осигурена от професионални психолози
- е утвърдена от националната психологическа асоциация и/или акредитиран университет

Примерите за институции включват болнична или клинична среда, частна практика, училища и образователни институции, социални центрове.

Стажът не се смята за част от работата под супервизия.

Изследователска работа

Очакването е след приключване на обучението и стажа си студентите да са развили основна компетентност и изследователски умения и да са приключили малък изследователски проект. Това може да стане в лабораторията на университета или на място с използване на експериментални подходи или по-естествени подходи като квази-експерименти, анализ на случаи, интервюиране и прилагане на въпросници. Студентите навлизат във въпроси, свързани с характера и етиката на

психологическите изследвания и основните методи, използвани от психолозите. Тази дейност отнема около 3-6 месеца (или 15-30 ECTS).

Трети етап (Една година работа под супервизия)

Третият етап на професионално обучение на психолозите представлява работа под супервизия в конкретна област на психологията. Тя може да се смята за професионално обучение на място, насочено към:

- подготовка за самостоятелна практика като сертифициран (или еквивалентен) психолог;
- развиване на професионалната роля на психолог според специализираното обучение и личностни особености,
- консолидиране на интегрираните теоретични знания и практически умения.

Обучението често протича изцяло или отчасти след приключване на втория етап, често след завършване на университета. То може да бъде и част от обучението в университета, например интегрирани шест-годишни курсове с включена работа под супервизия, предлагана от университета като част от обучението. Продължителността е 12 месеца или еквивалентна (60 ECTS).

Видът практика обхваща полу-самостоятелна работа като психолог под супервизията на професионалист в колегиална среда. Тази форма на обучение се смята за основна за придобиването на професионалната квалификация психолог, тъй като прилагането на знанията и уменията, придобити по време на първия и втория етап в професионална среда е предпоставка за развиване на компетенцията на психолога. Завършилите първия и втория етап, без период на работа под супервизия не могат да се смятат за квалифицирани за самостоятелна работа като психолози.

Работата под супервизия обикновено се извършва в институции или „сертифицирани“ частни организации, които:

- предлагат услуги, съвместими с образованието на практикуващия,
- могат да гарантират, че основната част от дейностите са под супервизията на квалифициран психолог,
- обичайно са акредитирани или признати от национални орган, който регламентира допускането до практикуване на професията.

Примерите за институции включват болнична или клинична среда, частна практика, училища и образователни институции, социални центрове.

Минимални изисквания към програмата за образование и обучение

Този раздел описва минималният обхват у съдържание на програмите по психология. Те са формулирани от гледна точка на категориите съдържание, както е посочено по-долу, а минималният обхват от гледна точка на кредитите (ECTS = European Credit Transfer System). 1 ECTS се равнява на 25 часа учебна дейност (академично натоварване) на студента, а една година се приема за 60 ECTS.

Обща продължителност на образованието и обучението

Продължителността на програмата трябва да бъде поне 5 години (300 ECTS); това може да се раздели на 180 кредита за 1-я етап и 120 за 2-я (което отговаря на Болонската структура “3+2” (бакалавър + магистър), въпреки че университетите и държавите имат различна структура на образователните си системи. Продължителността на 3-я етап (работа под супервизия) трябва да бъде поне 1 година (60 ECTS) или еквивалент. Така общата продължителност е 6 години или 360 ECTS.

Състав на програмата

Академичната програма трябва да съдържа всички компоненти, описани в таблици 1 и 2. Може да има разлика във фокуса на дисциплините и/или вида поставени образователни цели. Таблица 3 съдържа ограниченията, по които може да се различава състава на програмата. Допуска се гъвкаво определяне на „основната част” на европейската психология в оперативни термини.

Изискванията трябва да се приемат както следва:

1. Основната част от 1-я етап трябва да бъде посветена на теоретични курсове и развиване на психологически умения; някои части могат да бъдат посветени на методология и непсихологически курсове (като социология и философия), които обичайно се свързват с обучението по психология. Приема се, че времето за теоретични знания и развиване на компетенции плюс ориентирането и академичните умения трябва да бъде между 125 и 135 кредита (за 2 години). Основна част в теоретичните занятия и семинарите трябва да се посвети на индивидуалното поведение. Поведението на групите и социалното поведение съдържат минимална включеност от 20 кредита всяко.

2. Методологията трябва да носи поне 30 кредита; непсихологическите теории между 15 и 25 кредита. Взети заедно, тези компоненти на програмата трябва да са 45 до 55 кредита.

3. За 2-я етап приблизително 60 кредита (1 година) са от теоретични занятия, семинари, проекти и др. Програмата трябва да бъде балансирана така, че да осигурява достатъчно внимание на изучаване на индивидите, групите и обществото.

4. 15-30 кредита са от стаж, а 15-30 от изследователски проекти и дипломна работа. Тези две групи дават максимум от 60 кредита (1 година).

5. Поне 60 кредита (1 година) трябва да са от работа под супервизия.

6. За първия етап не е задължително изготвяне на проект или дипломна работа, тъй като бакалавърската степен не дава възможност за самостоятелна практика. Дипломна работа се изисква за 2-я етап.

Таблица 3. Минимални изисквания (в ECTS) за придобиване на право на самостоятелна психологическа практика

етап	компонент	индивид	група	общество	общо
1-ви етап бакалавър или еквивалент	ориентация	Програмата трябва да дава ориентация в психологията, нейните клонове и области на професионална дейност			Минимум 125
	Теория и практика	Мин 60	Мин 20	Мин 20	
	Академични умения				Минимум 45
	Методология	Минимум 30			
	Непсихологически теории	Минимум 15			
					Общо 180
2-ри етап Магистър или еквивалентно	Теоретични курсове, семинари, проекти и др.				Минимум 60
	Стаж	Минимум 15-30			Минимум 30
	Изследователски проект (дипломна работа)	Минимум 15-30			
					Общо 120
3-ти етап	Работа под супервизия	Минимум 60			Общо 60
					Общо 360

Приложение III. Компетенции и профилиране на компетенциите

Компетенции на психолозите

Общата цел на практиката като психолог е разработване и прилагане на психологически принципи, знание, модели и методи по етичен и научен начин с оглед стимулиране на развитието, благополучието и ефективността на индивидите, групите, организациите и обществото.

Компетенциите са описани по-долу

Таблица 4. Основни компетенции на психолозите

Основни компетенции	Описание
А. Определяне на целта	Взаимодействие с клиента с цел определяне на целите на интервенцията или услугите, които ще се предоставят
1. Анализ на потребностите	Събиране на информация за потребностите на клиента с подходящи методи, изясняване и анализ на потребностите до определяне на изходната точка за работа.
2. Определяне на цели	Предлагане и договаряне на цели с клиента с определяне и установяване на приемливи и постижими цели и определяне на критерии за оценяване на постигането на целите на по-късен етап.
Б. Оценка	Определяне на характеристиките на индивидите, групите, организациите и ситуациите с използване на подходящи методи
3. Индивидуална оценка	Изготвяне на оценка с интервюиране, тестване и наблюдение на лица в среда, подходяща за исканата услуга
4. Групова оценка	Извършване на оценка с интервюиране, тестване и наблюдение групите в среда, подходяща за исканата услуга
5. Организационна оценка	Извършване на оценка посредством интервюиране, изследвания и други методи и техники, подходящи за проучване на организациите в среда, съответстваща на исканите услуги

6. Ситуационна оценка	Извършване на оценка посредством интервюиране, изследвания и други методи и техники, подходящи за проучване на ситуациите в среда, съответстваща на исканите услуги
В. Развиване	Развиване на интервенции, услуги или продукти на базата на психологическата теория и методи за използване от клиентите или психолозите
7. Определяне и анализ на изискванията за услуга или продукт	Определяне на целта на услугата или продукта, определяне на съответните заинтересовани лица, анализ на изискванията и ограниченията и изготвяне на спецификации за продукта или услугата с отчитане на средата, в които продуктът или услугата ще бъдат използвани
8. Дизайн на услугата или продукта	Дизайн или адаптиране на услуги или продукти съгласно изискванията и ограниченията с отчитане на средата, в които продуктът или услугата ще бъдат използвани
9. Тестване на услугата или продукта	Тестване на услугата или продукта и оценка на приложимостта, надеждността, валидността им и други техни характеристики с отчитане на средата, в които продуктът или услугата ще бъдат използвани
10. Оценка на услугата или продукта	Оценка на продукта или услугата по отношение на полза, удовлетвореност на клиента, удобство на ползване от потребителя, разходи и други аспекти, които са приложими в средата, в която ще се използва продуктът или услугата
Г. Интервенции	Определяне, изготвяне и изпълнение на интервенции, които са подходящи за постигане на определените цели с използване на резултатите от оценката и дейностите по разработване.
11. Планиране на интервенцията	Разработване на план за интервенция, който е подходящ за постигане на определените цели в среда, подходяща за исканите услуги.
12. Интервенции, директно насочени към лице	Прилагане на методи за интервенция, които директно засягат едно или повече лица съгласно плана за интервенции в среда, подходяща за исканите услуги.
13. Интервенции, директно	Прилагане на методи за интервенция, които директно

насочени към ситуация	засягат определени аспекти на ситуацията съгласно плана за интервенции в среда, подходяща за исканите услуги.
14. Косвени интервенции	Прилагане на методи за интервенция, които дават възможност на индивиди, групи или организации да участ и да вземат решения в свой интерес в среда, подходяща за исканите услуги.
15. Изпълнение на продукт или услуга	Въвеждане на услуги или продукти и стимулиране на правилното им използване от клиентите или други психолози.
Д. Оценка	Определяне на адекватността на интервенциите от гледна точка на придържане към плана за интервенции и постигане на определените цели.
16. Планиране на оценката	Изготвяне на план за оценка на интервенцията, включително критериите, изработени от плана за интервенция и постигнатите цели в среда, подходяща за исканата услуга.
17. Измерване на оценката	Избор и прилагане на техники за измерване които са подходящи за изпълнение на плана за оценяване в среда, подходяща за исканата услуга.
18. Анализ на оценката	Изготвяне на анализ съгласно плана за оценка и изготвяне на заключения за ефективността на интервенциите в среда, подходяща за исканата услуга.
Е. Комуникация	Предоставяне на информация на клиентите по начин, адекватен за изпълнение на нуждите и очакванията на клиентите.
19. Даване на обратна връзка	Предоставяне на обратна връзка на клиентите с използване на подходящи устни или аудиовизуални средства в среда, подходяща за исканата услуга.
20. Писане на доклад	Изготвяне на доклади, които информират клиентите за резултатите от оценката, разработването на продукта или услугата, интервенциите и/или оценките в среда, подходяща за исканата услуга.

Психологът трябва да разполага с всяка от тези компетенции доколкото същите са приложими в съответната професионална област. С оглед сертифицирането по EuroPsy, компетенцията е такава, че от психолога се

очаква да изпълнява професионално и самостоятелно всяка една от шестте основни функции.

Компетенции, които дават правоспособност:

Има осем компетенции, гарантиращи правоспособността, които се отнасят до професионалната дейност като цяло и които практикуващият психолог трябва да демонстрира, че притежава в допълнение към основните компетенции.

Психологът трябва да притежава всяка една от компетенциите, които гарантират правоспособността му за съответната професионална област, за да бъде сертифициран по EuroPsy.

Таблица 5. Компетенции, даващи правоспособност на психолога

Изисквани компетенции	Определение
1. Професионална стратегия	Избор на подходяща стратегия за справяне с поставените проблеми на основата на рефлексия на професионалната ситуация и собствените базови компетенции
2. Продължаващо професионално развитие	Обновяване и развиване на собствените базови и квалифициращи компетенции, знания и умения съгласно промените в сферата и стандартите и изискванията на професията на психолога и националните и европейските регламенти на EFPA за EuroPsy
3. Професионални отношения	Установяване и поддържане на контакти с други професионалисти, както и организации
4. Изследвания и развитие	Разработване на нови интервенции, продукти и услуги, които имат потенциала да отговорят на текущите и бъдещите нужди на клиентите и да създадат нови форми на професионална дейност
5. Маркетинг и продажби	Свързване на текущите и нови продукти и услуги и представянето им на вниманието на действителни или потенциални клиенти, свързване с клиенти, правене на бизнес предложения, продаване на услуги, предоставяне на

	услуги след продажбата на услуги.
6. Управление на акаунта	Изграждане и поддържане на връзки с (потенциални) клиенти, контрол на нуждите и удовлетвореността на клиентите, определяне на възможностите за разширяване на професионалната дейност
7. Управление на практиката	Дизайн и управление на практиката и предоставяне на услуги, като частна практика или като част от по-голяма частна или публична организация, включително финансови, човешки ресурси и оперативни аспекти, осигуряване на ръководене на служителите
8. Гарантиране на качеството	Изграждане и поддържане на система за гарантиране на качеството за практиката като цяло
9. Себerefлексия	Критична самооценка на собствената практика и компетенции като ключова характеристика за професионалната компетентност

При разработването и оценката на компетенциите трябва да се вземе предвид факта, че действителното съдържание на предлаганите услуги е различно, в зависимост от контекста, в който психологът практикува. Това е директно следствие от факта, че психолозите изпълняват различни роли в обществото и работят с различни видове клиенти, проблеми, методи и др. както е посочено по-горе, за *EuroPsy* са определени четири основни широки области:

- клинична и здравна психология
- педагогическа и училищна психология
- трудова и организационна психология
- други

Четвъртата обща категория (други) се използва за обхващане на други по-специализирани приложения, които не попадат в останалите три общи групи.

Процедури за профилиране на *EuroPsy*

Категории на оценяване

Супервайзорите извършват формално и сумарно оценяване на постиженията на психолозите съгласно правилата и традициите, специфични за професионалния и/или националния контекст. Тези оценки имат за цел да се допълнят от оценките на основните компетенции, изброени по-горе. Препоръчва се оценките да внасят разграничение между следните нива на компетенции:

1	2	3	4
Основни знания и умения, при които компетенциите не са достатъчно развити	Компетенции за изпълнение на задачи под ръководство или супервизия	Компетенции за изпълнение на основни задачи без ръководство или супервизия	Компетенции за изпълняване на сложни задачи без ръководство или супервизия

Най-важното разграничение, което оценителите трябва да направят, е между нива 2 и 3. След края на периода на работа под супервизия психологът трябва да има компетенции на ниво 3 или 4, за да може да работи самостоятелно в една или повече сфери, с една или повече групи клиенти. Ръководствата за оценяване ще бъдат публикувани от Европейската комисия по присъждане.

Издаването на *EuroPsy* зависи от окончателната сумарна оценка на възможността на практикуващия да интегрира знанията, уменията и компетенциите в единен процес на предоставяне на психологически услуги на своите клиенти при спазване на етичните принципи.

В окончателната оценка супервайзорът трябва да обобщи наличната информация и да посочи дали на основата на достатъчно доказателства от кандидата може да се очаква адекватно и самостоятелно да изпълнява

шестте основни роли, в които са групирани 20-те компетенции. Решението на супервайзора се представя като оценка дали психологът е „компетентен” или „още не е компетентен”. Кандидатът трябва да демонстрира компетенциите, изисквани за квалификация така, че супервайзорът да се убеди в шестте му основни компетенции, както и в общата квалификация,

Резултатите от оценката могат да се обобщят таблично съгласно долния пример.

Професионални области	Клинична и здравна психология	Педагогическа психология	Трудова и организационна психология	Друго (посочете)
Компетенции				
А. определяне на цел	X			
Б. Оценка	X	X	X	
В. Развиване	X			
Г. Интервенция	X			
Д. Оценка	X		X	
Е. Комуникация	X		X	
Компетенции, изисквания за признаване на квалификацията	X		X	

Психологът има компетенции основно в областта на здравната и клиничната психология и компетенциите му са потвърдени от супервайзор. Това означава, че психологът е компетентен да практикува в сферата клинична психология.

Ако обаче има компетенции и в оценяването в сферите педагогическа и трудова и организационна психология, както и някои допълнителни компетенции по трудова и организационна психология, това може да се използва за следваща оценка на компетенциите в тази област.

Приложение IV. Сертификат *EuroPsy* и формуляр за издаване

Сертификатът *EuroPsy* и заявлението за издаване се подават във вида на формуляра, публикуван от EFPA с цел осигуряване на съвместимост и еднообразна информация във всички страни, които издават *EuroPsy*.

Сертификатът предоставя следната информация:

Настоящото се издава в уверение, че
с домашен / служебен адрес
е демонстрирал/а/ необходимите теоретична подготовка и професионални
компетенции и се задължава да спазва принципите на професионално
поведение, определени в МетаКодекса по етика на Европейската Федерация
на Психологическите Асоциации (EFPA) и се задължава да спазва
националния етичен кодекс в страната по практикуване
и отговаря на изискванията за вписване като

Психолог, сертифициран по *EuroPsy*

И с настоящето се приема като квалифициран/а/ за извършване на
самостоятелна практика като психолог в професионалната област (и),
посочени в регистъра *EuroPsy* и по-долу във всяка европейска страна, в
която асоциацията членка на EFPA е приела Правилника на EFPA за
EuroPsy, доколкото няма специфични ограничения по националните закони
на съответната страна.

Долуподписаните удостоверяваме съответствието с Правилника на EFPA за
EuroPsy за присъждането на сертификата *EuroPsy* с решение на EFPA от
..... (дата)

Сертификатът *EuroPsy* е валиден до ..... (дата)

специфична област:

Председател на националната комисия по присъждане / член на
националната комисия по присъждане

Регистрационна информация по сертификата за вписване в регистъра:

1. Имена
2. домашен / служебен адрес
3. университетска степен по психология

Да се посочи:

- Времеви период
- Наименование на степента
- Име на университета
- Държава

4. Страна на практикуване

5. Област на практикуване (клинична / здравна психология, педагогическа психология / трудова и организационна психология / друго (да се посочи)

6. Дата и място на оторизация от националната комисия по присъждане

7. Национален регистрационен номер

Във формуляра заявление трябва да се посочи следната информация:

1. Имена

2. домашен / служебен адрес

3. Email

4. Университетска степен по психология

(да се посочи образователната степен, начална и крайна дата на обучението, професионална област и страна на получаване на степента)

Период от/до	Наименование на степента	Професионална област	Университет	държава

5. Работа под супервизия

Формално призната работа под супервизия, еквивалентна на една година работа на пълно работно време (моля, посочете информация за работата под супервизия, датите и професионалната област(и), за които се отнася; представете доказателства за еквивалент от минимум една година. Посочвайте само области, които се приемат и признават за работа под супервизия).

Срок от/до	Имена на супервайзора	Професионална област

6. Професионален опит като независим практикуващ психолог

Професионален опит на самостоятелна като психолог, еквивалентна на поне ..... (приложимо само за кандидати, които преди ..... са били лицензирани за самостоятелна практика като психолози от национален лицензиращ орган, признат от европейската комисия по присъждане

Времеви период   Работодател   Професионална област

7. Професионална област (и)

В които заявителят претендира, че има компетенции да работи като психолог със самостоятелна практика

Клинична/здравна   Трудова и организационна

Педагогическа   Друго (посочете сфера)

8. Приемане на публикуването на информацията за регистрация

Кандидатът приема името и домашният / служебният му адрес да бъдат вписани в регистъра, както и в сертификата.

За удължаване на валидността на EuroPsy кандидатът трябва да представи следната информация:

1. Име
2. Адрес
3. Email
4. Професионален опит (минимум 400 часа за последните 5 години)
(да се представи като структурирана автобиография с времеви периоди, сфера на работа / наемане на работа, професионални функции, примерни резултати или постижения)
5. Лично професионално развитие (минимум 80 часа, от които 40 часа специфично доказани; общо за 80-те часа = 100%)
(дейностите могат да обхващат следното)
  - а) удостоверено присъствие и участие в акредитирани курсове и/или семинари с цел лично професионално развитие (60%).
  - б) развиване на специфични нови умения чрез практика в работата (20%)
  - в) удостоверено присъствие на срещи под супервизия с колеги (20%)
  - г) удостоверено присъствие като супервайзор при условие, че това е формално признато (20%)
  - д) удостоверено присъствие на професионална или научна конференция (20%)
  - е) (съ-)авторство и/или редактиране на публикации, изследователски и/или по професионални въпроси (30%).
  - ж) презентации пред професионална общност (20%).
  - з) редакторска работа по списания и книги по психология (20%)
  - и) за целите на повторно сертифициране, сборът от последните три категории по-горе не трябва да надхвърля 60%.

Приложение V. Работа под супервизия

Една година работа под супервизия на пълен ден или еквивалент на непълен ден е изискването за сертифициране по EuroPsy. Едногодишната (или еквивалентна) работа под супервизия дава възможност на психолога, който практикува, обучавайки се, да приложи на практика знанията, уменията и разбиранията си, придобити по време на обучението в университета и друг придобит професионален опит. Това дава също така възможност ново квалифицираните психолози да развият умения за себепознание, самонаблюдение, личен интегритет, етична компетентност и устойчивост, които се изискват за компетентната и отговорна практика на психолога. През тази една година ново квалифицираните психолози се сблъскват с етични въпроси и дилеми и получават съдействие в натрупването на етичен опит в дискусии и под супервизия. Накрая, работата под супервизия дава възможност професията да осигури качество и компетентност на квалифицираните психолози, тъй като обучаващият се в практиката психолог трябва да осигури доказателства за сферата компетенции, изисквани за започването на самостоятелна практика като психолог, а супервайзорът следва да потвърди придобитата квалификация и компетенции. Едногодишната работа под супервизия се смята за около 1500 часа.

Обучаващи се практикуващи психолози

Обучаващи се практикуващи психолози са тези, които са в процес на завършване на практиката под супервизия като част от EuroPsy. Те работят в условията на директно взаимодействие с клиенти в реална среда под надзора на квалифициран практикуващ.

Обучаващите се практикуващи психолози могат или да приключат своето професионално обучение в интегрираната програма, управлявана от университетски факултет или катедра, или да работят под супервизията на лицензирани или сертифицирани психолози в работна среда. И в двата

случая е необходимо квалифицирано лице, което да изпълнява функцията на супервайзор на обучаващия се практикуващ психолог.

Обикновено работата под супервизия започва в края на шестата година на образованието като психолог. Това може да бъде година на редовна работа под супервизия след пет годишна университетска академична програма, а може да се състои например от период от шест месеца работа под супервизия на пълен ден, организирана от университета след приключване на академичната програма, след което шест месеца работа на пълен ден след приключване на обучението в университета; може да обхваща периоди на пълна заетост при работа под супервизия, което обикновено е по време на втория етап от университетско образование и което представлява една година паралелна на шестте години обучение и образование.

Супервайзор

Супервайзорът е психолог, който през предходните три години е имал минимум две години работа на пълна заетост или еквивалентна практика като самостоятелно практикуващ ролята на психолог в дадена професионална област, който е отговорен за придобиването и оценката на професионалната компетентност на практикуващия обучаващ се психолог в съответната професионална област. Супервайзорът е отговорен за подкрепа в обучението и оценката на компетенциите на практикуващия обучаващ се на ежедневна база и е лицето, което го стимулира да работи възможно най-самостоятелно предвид ситуацията и своите компетенции. Супервайзорът трябва да е признат от националната комисия по присъждане или от национална асоциация или чрез механизмите на акредитация на курсове в случаите на университетско образование, или на индивидуална основа в случаите на супервизия в практиката след университетско образование. В страните, в които съществува професионални лицензиране / регистрация, супервайзорът трябва да е лицензиран / сертифициран психолог. Супервайзорът трябва да е преминал обучение по супервизия.

Категории практика под супервизия

Компетенцията на супервайзора е ключов индикатор за качеството на работата под супервизия. Работата под супервизия в Европа ще се контролира и подкрепя от EFPA през предстоящия период. Могат да се идентифицират различни нива на качество на работата под супервизия според практиката и обучението на супервайзора:

- ниво 1. Супервайзорът отговаря на критериите за супервизиране на EuroPsy. В допълнение, супервайзорът има 5 години самостоятелна практика на пълен ден (или еквивалентна). 5-те години могат да са като част от одобрена програма за обучение на специалисти. Програмата за обучение е одобрена от компетентен държавен орган или национална асоциация. Четири от 5-те години са получени в един и същи контекст (здравна и клинична, педагогическа, трудова и организационна психология). Поне две от четирите години са супервизирани от супервайзор на ниво 1 в същия контекст. Супервайзорът е преминал поне двугодишно (непълна заетост) формално обучение по супервизиране (може да се получи и заедно с 5-те години). Обучението по супервизиране включва супервизирана практика по супервизиране (напр. видео / аудио презентации), конференции по случаи с работа със супервизирани и запознаване с теория и изследвания по въпросите на супервизирането.

- ниво 2. Също като при ниво 1, но без формално обучение за супервизиране.

- ниво 3. Супервайзорът отговаря на критериите за супервизиране на EuroPsy. След като е изпълнил критериите на EuroPsy, супервайзорът има поне 2 годишна самостоятелна практика (или еквивалентна). 2-те години са в една и съща област (здравна и клинична, педагогическа, трудова и организационна психология) като част от одобрена програма за обучение на специалисти. Програмата за обучение е одобрена от компетентен държавен орган или национална асоциация. 2-те години са под супервизията на супервайзор ниво 1 или 2. Освен това, супервайзорът е преминал поне 1

годишно (на непълн ден) обучение по супервизиране. Обучението по супервизиране включва супервизирана практика по супервизиране (напр. видео / аудио презентации), конференции по случаи с работа със супервизирани и запознаване с теория и изследвания по въпросите на супервизирането.

- ниво 4. Също като при ниво 3, но без формално обучение за супервизиране.

- ниво 5. Супервайзорът отговаря на критериите за супервизиране на EuroPsy. След като е изпълнил критериите на EuroPsy criteria, супервайзорът има поне 2 годишна самостоятелна практика (или еквивалентна). 2-те години са в една и съща област (здравна и клинична, педагогическа, трудова и организационна психология).

- ниво GP. Супервайзорът има сертификат EuroPsy, придобит чрез „по старшинство“ (grand-parenting) (вж. чл. 32). Категорията GP може да се прилага в страни, в които няма традиция в практиката на супервизиране в страни, в които има такива традиции, но супервайзорът не отговаря на стандартите за супервизия EuroPsy.

- ниво D. супервайзорът не отговаря на критериите на EuroPsy. Супервайзорът няма квалификация за получаване на сертификат EuroPsy чрез grand-parenting (член 34). Супервайзорът е психолог с минимум 2 годишен опит на пълн ден (или еквивалентен) като самостоятелно практикуващ психолог в сферата на професионална област на супервизията. В момента за признаване на работата под супервизия се изисква поне супервайзор категория D.

За развитие, съпоставимост и статистически цели, регистърът съдържа информация за категорията супервайзор за работата под супервизия. В случаите, в които има повече от един супервайзор (например при учене на база решаване на казуси), се посочва категорията на супервайзора, който извършва супервизия на основната част от работата.

EFPA ще сформира работна група (работна група на EuroPsy за работата под супервизия (ESP). ESP ще изготви план за развитието на работата под супервизия в Европа (със специфични цели за различните държави с различни нива на работа под супервизия) и ще помогне за стимулиране на семинари и обмен на опит и обмен на експертиза, ресурси и добри практики. Дългосрочната цел е всички европейски страни да стигнат до ниво 1.

Избор и обучение на супервайзори

Супервайзорите трябва да са опитни психолози, които имат време, ангажимент и компетенция за изпълняването на тази задача и да изпълняват супервизирането. В страните, в които работата под супервизия е добре развита и установена, супервайзорите ще бъдат избирани и акредитирани за своята компетентност и ще преминават обучение. Всеки психолог, който заеме ролята на супервайзор, обичайно трябва да премине обучение за супервизиране. Има широка гама дейности по обучение и образование, както и програми за психолози супервайзори, които им дават възможност да развият компетенции и сензитивност, необходими за подкрепа и стимулиране на обучаващите се в практиката психолози.

Обучението се предлага от университети, национални психологически асоциации, а в бъдеще и чрез работни групи, координирани от EFPA, които дават възможност за обмен на добри практики. Има различни модели на супервизия, които отразяват различни парадигми и методология към практиката на психолога. Супервайзорите трябва да развият умения , които включват следното:

- позитивно и активно слушане,
- откритост и положително отношение
- рефлексивна практика,
- даване на обратна връзка,
- справяне със сложни проблеми и чувства,

- гранични въпроси и въпроси, свързани с властовите отношения,
- споделяне на етични дилеми,
- менторство,
- оценка на компетенциите,
- оценка на постигнатите резултати.

В момента е потвърдено, че съществуват различни практики в различните европейски страни, които отразяват различни етапи от еволюцията на професията по отношение акредитацията на супервайзорите; това варира от страни с широка система на обучение и признаване на супервайзорите и работната среда като подходящи за професионално обучение и работа под супервизия до страни, в които все още не съществува утвърдена практика. Интересите и на обществеността, и на професията, се защитават най-добре чрез разработването на висококачествена супервизия, предоставяна от добре обучени и подкрепяни супервайзори както и от изграждане на конкретни изисквания в тази професионална сфера.

Добра практика е всички супервайзори да преминават обучение по супервизиране и да получават подкрепа в изпълнението на тази задача. Националните психологически асоциации в някои страни не предоставят широки програми за обучение по супервизиране и целта на практиката е да стане по-широко разпространена в цяла Европа и в тази област да има високи очаквания.

Контекст на работата под супервизия

Контекстът на работата под супервизия е реална професионална среда в а) клинична / здравна психология б) педагогическа психология в) трудова и организационна психология или г) друга утвърдена област. Това може да се регламентира в университети или извън университетите. Професионалната среда трябва да предоставя възможност за учещия се практикуващ психолог да изгради компетенции, които да бъдат оценени (вж. приложение III).

Има различни сфери за работа под супервизия. Те включват:

- психологът като студент в университета и работата под супервизия като част от университетското образование и обучение
- психолог, който е нает като служител и чиято работа под супервизия е част от стажа (като супервизията формално се договаря в работната среда)
- психолог, който е нает като служител и чиято работа под супервизия е регламентирана неформално (и може да се предоставя от психолог извън работната среда)
- психолог със самостоятелна практика, който сам урежда супервизията си

Супервизията предполага редовни срещи между обучаващия се практик и супервайзора; това трябва да става веднъж на всеки две седмици и средна продължителност на всяка среща два часа.

Непрекъсната практика и формираща оценка

За всяка основна дейност от работата под супервизия, обучаващият се в практиката психолог и супервайзорът трябва да постигнат споразумение за:

1. Професионалната област и групите клиенти, които се включват в работата под супервизия
2. Роля(и) (от изброените в профилите с възможности), които се доближават до работата в най-пълна степен
3. Компетенциите, които дейността потвърждава.

След приключване на работата, супервайзорът прави оценка на обучаващия се в практиката психолог за всяка една от 20-те компетенции, свързани с работата му. Оценката се обсъжда с Обучаващия се в практиката психолог и се очертават областите за бъдещо развитие.

Ясно е, че тези оценки са основно формиращи по същността си, тъй като обучаващият се в практиката психолог ще развива своите компетенции в минималния изискван срок от една година. Добра практика е използването на портфолия, като обучаващият се в практиката психолог записва своята работа и развитието на компетенциите и определя професионалните нужди и прави обзор на наученото. Това може да се превърне в основа на стабилна професионална практика и да допринесе за продължаващото професионално развитие, при което портфолията също са приложими.

Практиката на супервизия

Супервизията може да се използва за социализиране на младите психолози в професията, за репликиране на институционалните канони и разпространяване на професионалните стандарти. Супервайзорът подкрепя развитието на себerefлексия, професионална осъзнатост и сензитивност, разбиране на етичните въпроси и дилеми в практиката. Супервайзорът осигурява централен принос в процеса на учене чрез моделиране, обратна връзка, наблюдение и дискусии. Супервайзорът изпълнява също така и функцията на пазител на портата, което означава, че одобрява компетентна практика и допринася за изключване на тези, които не са достатъчно компетентни да практикуват като психолози.

Към супервизията има различни подходи. Всички те изискват супервайзорът да има време, ангажимент и компетенция да бъде супервайзор. Времето обикновено включва един до два часа седмично „защитено” и непрекъснато време, през което супервайзорът и обучаващият се в практиката психолог работят заедно, обсъждат работата на обучаващия се в практиката психолог, обработват работата на когнитивно и емоционално ниво и подкрепят обучаващия се в практиката психолог в развиването на компетенции и професионална увереност. Процесът може да включва изпълнението на задачи от обучаващия се в практиката психолог под наблюдението на супервайзора, което след това формира основата на

подробна последваща дискусия и критична рефлексия като част от процеса на обучение. Може да включва също така и включване на обучаващия се в практиката психолог в наблюдаване на начина, по който супервайзорът изпълнява задачите, и след това използване на рефлексия върху тях като част от процеса на учене и развиване. Аудио и видео записите могат да изпълняват полезна функция в процеса на супервизия тъй като дават възможност за открита дискусия и обратна връзка за начина на справяне на обучаващия се в практиката психолог. Има изобилие от литература за процеса на супервизиране, както в областта на клиничната психология, така и в по-общ план.

Вероятно в бъдеще ще бъдат изработени Указания за супервизиране. Такива вече са изработени в много европейски страни, а *EuroPsy* ще стимулира обмена на добри практики.

Оценка на компетенциите

Предложението е супервайзорите да оценяват компетенциите на обучаващия се в практиката психолог по време на и в края на работата под супервизия с използване на стандартни рейтингови категории като представените в Анекс III на този документ. Указанията и инструкциите за оценяване на резултатите и компетенциите ще бъдат предоставени. За целите на съпоставимост предложението е университетите или страните, в които се използват по-модерни методи да се разработят системи за прехвърляне на резултатите от такива оценки в скалата, показана в Анекс III.

Резултати от супервизията

Обучаващият се в практиката психолог се изисква да представя доказателства за придобиването на функции и компетенции като изброените в Анекс III. Той трябва да изготвя системна самооценка на нивото умения по отношение на обхвата компетенции съгласно описаните в

Анекс III и да използва този формат за планиране на бъдещото си професионално развитие.

Анекс VI. Схема на Продължаващо професионално развитие (CPD)

От притежателите на сертификат *EuroPsy* се очаква да поддържат и развиват нивото си на професионална компетентност. Това се постига с професионален опит и лично професионално развитие или чрез процес на супервизия и може да се измери с покриване на местните изисквания за продължаващо професионално развитие (CPD), ако такива съществуват. При подновяване на *EuroPsy* кандидатът трябва да представи приемливи доказателства за своето продължаващо професионално развитие за предходния период на професионална практика. В случаите, в които не съществуват местни програми за CPD, националните комисии по присъждане предлагат следното като ръководни указания:

Професионален опит

Кандидатът трябва да представи доказателства за професионална работа като психолог не по-малко от 400 средно годишно за период от не по-малко от 4 години за последните седем години (период на повторно сертифициране) преди подаване на заявлението за подновяване. Приемливи доказателства са например: трудови договори с приложена длъжностна характеристика, договори за проекти или данъчни декларации (за случаите на самостоятелна практика).

Лично професионално развитие

Отговорност на Психолога, сертифициран по *EuroPsy*, е да се информира за новостите в областта на психологията, включително, но не само, в контекста на своята практика. Препоръчват се минимум 80 часа годишно и кандидатите трябва да представят ясни доказателства за 40 часа продължаващо професионално развитие годишно. Изискват се доказателства за разнообразни дейности. Има широк кръг различни *видове професионална дейност*, долният списък не е изчерпателен. За всеки вид дейност има приблизителен максимум от процента време, който е предмет на

акредитация с оглед осигуряване психолозите да се ангажират с различни дейности като част от своето CPD.

- заверено присъствие и участие в акредитирани курсове и/или семинари с цел следващо професионално развитие (60%).
- развиване на специфични нови умения чрез практикуване (20%)
- заверено присъствие на срещи с колеги със супервизия (20%)
- заверено присъствие като супервайзор при условие, че е формално признато (20%)
- заверено присъствие на професионална или научна конференция (20%)
- (съ-)авторство и/или редактиране на публикации, изследователски и/или по професионални въпроси (30%).
- презентации пред професионална общност (20%).
- редакторска работа по списания и книга по психология (20%)
- за целите на повторно сертифициране, сборът от последните три категории по-горе не трябва да надхвърля 60%.

Така например общо 100 часа CPD могат да се получат от присъствие на научна конференция (10 часа, макс. 20), редакторска работа (10 часа, макс. 20), присъствие на срещи с колеги със супервизия (20 часа, макс. 20), потвърдено присъствие на акредитирани курсове (60 часа, макс. 60). Така се осигурява комбинация от различни дейности по CPD.

Водене на протоколи

Сертифицираните по *EuroPsy* психолози трябва да водят протоколи за своето продължаващо професионално развитие. В допълнение към записване на практическия опит, получен в контекста на изпълнявани нови функции, групи клиенти и работна сфера, това трябва да включва обучение

и продължаващо образование. Тези протоколи с приложен доказателствен материал представляват основата за профила на сертифицирания по *EuroPsy* психолог, вписан в регистъра когато *EuroPsy* се подновява след изтичане на седем години.

Приложение VII. История на създаване на *EuroPsy* – Европейският сертификат по психология

Договор от Рим и начало на развитието на Европейската Общност

В началото на развитие на Европейската Общност договорът от Рим от 1957 стимулира свободата на движение на професионалисти в цяла Европа; ‘свободата на работа навсякъде в Европейската общност е едно от основните права, предвидени в Договора от Рим’; чл. 48 от Договора от Рим предвижда свободно движение на работниците, а чл. 57 предвижда взаимно признаване и координация на професионалните квалификации. Прилагането обаче е бавно и трудно. В началото се оправят опити за хармонизиране на квалификациите в страните-членки и се приемат т.нар. секторни директиви за седем професии - лекари, зъболекари, медицински сестри, акушерки, ветеринари, фармацевти и архитекти, като всички страни приемат хармонизирането и стандартизирането на образованието и обучението. Скоро обаче става ясно, че опитите за хармонизиране на квалификациите са свързани с много сложни и времеемки въпроси и задачата за разширяване на този процес и за други професии се оказва невъзможна.

Обща директива 89/48/ЕО

Така през 1985 г. комисията въвежда ново изискване по отношение на останалите професии, за които достъпът е ограничен (или регламентиран) от държавата или по закон или от професионална организация и които изискват минимум три годишно обучение в университет или еквивалентно на това обучение (обща директива 89/48/ЕО за взаимно признаване на дипломите за висше образование и скоро след това втора обща директива 92/51). За психолозите д са приложими директиви 89/48 и 92/51, т.е. общите или хоризонталните директиви, които покриват всички регулирани професии, чиито квалификации изискват поне притежаване на диплома (Lunt 1997). Въпреки, че тези директиви имат за цел да улеснят мобилността на работещите, те имат малък принос за стимулиране на мобилността на психолозите в Европа тъй като всяка страна може да налага свои изисквания

за психолозите, които желаят да работят в някоя държава с квалификация, придобита в друга. Общата директива предвижда сложен подход към оценяване на еквивалентността, която варира в различните оценявани случаи и спрямо ‘националния’ модел.

Оптимални стандарти на EFPPA

Европейската федерация на психологическите асоциации (EFPA), с предишно наименование Европейска федерация на професионалните психологически асоциации (EFPPA приема през 1990 г. становище за Оптималните стандарти за професионално обучение по психология (EFPPA 1990), което определя една доста обща рамка за нивото на квалификация на психолозите и поставя изискване за шест годишно образование и обучение на професионалните психолози. Тази рамка помага на някои държави да разработят своя собствена рамка и изисквания за образованието на психолозите.

Правна рамка за психолозите

През последните години се увеличава броя страни в Европа, които приемат законов регламент или закони, които определят изискванията за придобиване на квалификацията „психолог”, като в някои страни се въвеждат изисквания и ограничения за дейностите, за които се изисква психологическа квалификация. Днес в повечето страни-членки на ЕС има регламенти или закони за психолога, като този брой се увеличава. В останалите страни-членки на ЕС се правят опити за регламентиране и тенденцията е за въвеждане на система за национално регулиране, често като част от по-широката професионална регулация в съответната страна. В различните европейски държави има различни традиции и модели на регулиране на професионалната практика. EFPA проявява силен интерес към дейността по разработване на регламентите. Въпреки, че професията не е регулирана н европейско ниво, и потребителите, и професионалистите ще спечелят от договарянето на минимални стандарти, еднообразни за цяла

Европа, които да помогнат за регламентиране на професията на национално ниво.

Скорошно развитие

През последните 10 години множество опити са станали основа за посоката на следваща работа; тези дейности са включени в Европейската мрежа на трудови и организационни психолози (ENOP) и разработвания референтен модел и минимални стандарти (ENOP 1998; ENOP-EAWOP 2007) и в работата на Британското психологическо общество (BPS) в разработването на стандарти, които определят компетенциите на психолозите за етапа самостоятелна работа (Bartram 1996). След това през 1999 г. е одобрен проект за финансиране от ЕС по програмата Леонардо да Винчи за разработване на Европейска рамка за обучението на психолозите; проектът приключва две години по-късно - през 2001 г. с доклад за представяне на Европейската рамка за обучението на психолози или *EuroPsyT* (Lunt et al 2001). В проекта са взели участие следните страни*1: Дания, Финландия, Франция, Германия, Гърция, Италия, Нидерландия, Норвегия, Испания, Швеция, Швейцария, Великобритания и е получена обща подкрепа за рамката, която е утвърдена от Общото събрание на EFPA през юли 2001 г. Втори проект, финансиран също по Леонардо да Винчи е стартирал през ноември 2001 г.; една от основните му цели е изготвяне на европейска диплома по психология. Проектът съвпада с разширяването на ЕС и промени в директивата, която регламентира професионалните квалификации (вж. Lunt 2002), и дейностите в разширената общност например Договорът от Болоня от 1999 (вж. Lunt 2005). Проектът приключва през 2005 г. с доклад, който представя *EuroPsy* европейската диплома по психология (Lunt et al 2005). Във втория проект по Леонардо участват *2: Дания, Финландия, Франция, Германия, Гърция, Унгария, Италия, Нидерландия, Норвегия, Испания, Швеция, Великобритания и европейската федерация EFPA. Резултатът от проекта, европейската диплома по психология (*EuroPsy*) има

за цел установяването на стандарти или норми за качеството на образованието и обучението по психология в цяла Европа.

„Третата” директива

През 1996 г. започват консултации по предлаганата „Трета директива” за замяна на предишните секторни и вертикални директиви с цел улесняване на свободното движение “в цялата Европейска икономическа Общност. Кулминацията е на 7 март 2002 г., когато европейската комисия издава предложение на директива за замяна на 15 отделни директиви (секторни и вертикални) и „разясняване и опростяване на правилата с оглед улесняване на свободното движение на квалифицирани работници”. Тази директива е предмет на консултации и дебати в продължение на повече от две години и е приета през 2005 г. от Европейския Парламент и Съвета на министрите. Въпреки, че Европейската Комисия не е отчела детайлно някои от по-ранните клаузи на директивата, например за професионалните „платформи”, тя стимулира самите професии да постигнат споразумение на европейско ниво по отношение на стандартите, изисквани за практикуване на професията. Продължават дискусиите за професионалните „карти”, които да служат като доказателство и опис на образованието, обучението и практиката на самостоятелните психолози в различните страни членки в съпоставим формат. Тези действия могат в бъдеще да доведат до изграждането на системи за квази-автоматично и бързо проследимо признаване на квалификациите при условие, че има професионално разбирателство на европейско ниво (вж. Lunt, 2005). В допълнение към приноса към механизма за бързо признаване, европейският стандарт може да служи и за подобряване на качеството на професионалното обучение и практика, както и за повишаване на качеството в страните, които разработват свои пътища за образование и обучение и професионални ръководства за практикуване. Това ще спомогне също така европейските страни да споделят и използват добри практики и за разработване на

европейски размер на професионалното обучение и практикуване на психологията.

Заключение

Почти 50 години след Договора от Рим една от целите – свободно движение на професионалисти може да се постигне с помощта на последните действия. На общо професионално ниво третата директива, която опростява процедурите за признаване на квалификациите, има за цел стимулиране на мобилността; тя е приета през 2005 г. и въведена до 2007 г. за психолозите този период съвпада с въвеждането на *EuroPsy* (Европейския стандарт по психология), който е финализиран и предаден на EFPA през юли 2005 г. *EuroPsy* подкрепя усилията на EFPA за повишаване на качеството на образование и обучение на психолозите в цяла Европа. Той ще допринесе и за стремежа за защита на клиентите чрез предоставяне на висококачествени психологически услуги. Периодът намира следващо развитие в Болонския процес (Lunt 2005), който води до мащабни реформи в университетските структури и системи в цяла Европа, основани на ангажимента за създаване на Европейско пространство за Висше Образование до 2010 г. приемането на *EuroPsy* от асоциациите, членки на EFPA през юли 2005 г. и стартирането му през юли 2009 г. дава възможност на психолозите в цяла Европа да се възползват от постиженията му.

***1 EuroPsyT project team (1999-2001)**

Professor Dave Bartram (BPS, UK)

Cand psych Jesper Døpping (DPF, Denmark)

Professor Jim Georgas (University of Athens, Greece)

Dr Stefan Jern (SPF, Sweden)

Professor Remo Job (University of Padova, Italy)

Professor Roger Lécuyer (University of Paris V, France)

Professor Ingrid Lunt (Institute of Education, University of London, UK) project director

Professor Steve Newstead (University of Plymouth, UK)

Dr Pirkko Nieminen (PSYKONET, the University Network of Departments of Psychology in Finland, Finland)

Torleiv Odland, (NPF, Norway)

Professor Jose Maria Peiro (University of Valencia, Spain)

Professor Ype Poortinga (University of Tilburg, Netherlands)

Professor Robert Roe (NIP, Netherlands)

Professor Bernhard Wilpert (Technical University of Berlin, Germany)

Also Ernst Hermann, Switzerland in early stages of the project

*2 EuroPsy project team (2001-2005)

Professor Dave Bartram (BPS, UK)

Professor Eva Bamberg (University of Hamburg, Germany)

Cand psych Birgitte Braüner (DPF, Denmark)

Professor Jim Georgas (University of Athens, Greece)

Professor Arne Holte (NPF, Norway)*

Dr Stefan Jern (SPF, Sweden)

Professor Remo Job (University of Padova, Italy)

Professor Roger Lécuyer (University of Paris V, France)

Eur Ing Nigel Lloyd (CamProf UK) project co-ordinator

Professor Ingrid Lunt (Institute of Education, University of London, UK) project director

Dr Pirkko Nieminen (PSYKONET (the University Network of Departments of Psychology in Finland), Finland)

Professor Jose Maria Peiro (University of Valencia, Spain)

Professor Csaba Pleh (Budapest University of Technology and Economics, Hungary)

Professor Robert Roe (NIP, Netherlands)

Tuomo Tikkanen (President, EFPA)

* Torleiv Odland (NPF, Norway) participated in the early stages of the project.

(2006-2009)

Professor Eva Bamberg (University of Hamburg, Germany)

Professor Jim Georgas (University of Athens, Greece)

Professor Arne Holte (NPF, Norway)*

Dr Stefan Jern (SPF, Sweden)

Professor Remo Job (University of Padova, Italy)

Professor Roger Lécuyer (University of Paris V, France)

Professor Ingrid Lunt (University of Oxford, UK) Convenor of Steering Group

Dr Pirkko Nieminen (PSYKONET (the University Network of Departments of Psychology in Finland), Finland)

Professor Jose Maria Peiro (University of Valencia, Spain)

Professor Csaba Pleh (Budapest University of Technology and Economics, Hungary)

Professor Robert Roe (NIP, Netherlands)

Professor Knud-Erik Sabroe (DPF, Denmark)

Tuomo Tikkanen (President, EFPA) (until 2007)

ПРИЛОЖЕНИЕ VIII.

Публикации по темата:

- Antalovits, M. & Pléh, C.S. (2004). *EuroPsy az európai pszichológus diploma.* (The European Diploma of Psychology). *Alkalmazott Pszichológia* VI 2, 20-43
- Bartram, D. (1996). Occupational standards and competence-based qualifications for professional applied psychologists in the U.K. *The European Psychologist*, Vol. 1, 157-165.
- Bartram, D. (2000a). *Higher education and the delivery of standards-based qualifications.* Unpublished paper.
- Bartram, D. (2000b). *Standards-based qualifications.* Paper presented to the Leonardo Euro-Psych Project. London, May 20, 2000.
- Bartram, D. & Roe, R.A. (2005). Definition and assessment of competences in the context of the European Diploma in Psychology. *The European Psychologist*, vol. 10, no. 2, 93-102
- British Psychological Society Consultative Working Group for Occupational Standards in Applied Psychology (1998). *National Occupational Standards in Applied Psychology.* Leicester: British Psychological Society.
- EFPPA (1990). *Optimal standards for the training of psychologists.* Brussels: EFPPA, booklet no.3.
- EFPPA (1995). *MetaCode of Professional Ethics.* Brussels: EFPPA Booklet no. 5
- ENOP (1998). *European curriculum in work and organizational psychology. Reference model and minimal standards.* Paris: ENOP / Maison des Sciences de l'Homme.
- ENOP-EAWOP (2007). *Curriculum reference model with minimum standards for European W&O Psychology : Basic and Advanced.* Paris : ENOP/EAWOP 75.
- Gauthier, J. (2002). Facilitating mobility for psychologists through a competency-based approach for regulation and accreditation: the Canadian experiment. *The European Psychologist*, Vol. 7 (3), 203-212.
- Hall, J. and Lunt, I. (2005). Global mobility for psychologists : the role of psychology organisations in the USA, Canada and Europe. *The American Psychologist*, Vol. 60 (7), 712-726
- Jern, S., Odland, T. and Nieminen, P. (2002). The equivalence framework in relationship to the basic training of psychologists and the specialisation training: the Nordic scene. *The European Psychologist*, Vol.7 (3), 213-220.
- Lunt, I. (1997). Education and training for psychologists in Europe: optimal or minimal standards. *News from EFPPA.* December 1997, 6-10.
- Lunt, I. (1998). Psychology in Europe: challenges and opportunities. *The European Psychologist*, Vol. 3 (2), 93-101.
- Lunt, I. (2000). European project funded by the EU under the Leonardo da Vinci program. *The European Psychologist*, Vol. 5 (2), 162-164.
- Lunt, I., Bartram, D., Döpping, J., Georgas, J., Jern, S., Job, R., Lecuyer, R., Newstead, S., Nieminen, P., Odland, S., Peiró, J.M., Poortinga, Y., Roe, R.A., Wilpert, B., Herman, E. (2001a). *EuroPsyT - a framework for education and training for psychologists in Europe.* Available from EFPA, Brussels.
- Lunt, I., Baneke, R., Berdullas, M., Hansson, B. & Nevalainen, V. (2001b). *Laws and EFPA Regulations on EuroPsy for psychologists in European countries.* Brussels: EFPPA.
- Lunt, I. (2002). A common European qualification? Editorial for special issue of *the European Psychologist*, Vol. 7 (3).
- Lunt, I. (2002). A Common Framework for the training of psychologists in Europe. *The European Psychologist*, Vol. 7 (3), 180-191.
- Lunt, I. (2005). The Implications of the “Bologna process” for the development of a European Diploma in Psychology . *The European Psychologist.* Vol. 10 (2), 86-92

- Lunt, I. (2008a). Professional mobility and quality assurance within the European Union in J. Hall and E. Altmaier (eds) *Global Promise. Quality Assurance and accountability in professional psychology*. New York: Oxford University Press
- Lunt, I. (2008b). Psychologist qualifications in Europe: common standard for quality and mobility. *The Australian Psychologist* Vol. 43 (4), 222-230
- Lunt I., Gorbena S., Job R., Lecuyer R., Peiro J.M. (2011) *Tuning-EuroPsy: Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Psychology*. Publicaciones de la Universidad de Deusto.
- Newstead, S. & Makinen, S. (1997). Psychology teaching in Europe. *The European Psychologist*, Vol. 2 (1), 3-10.
- Peiró, J.M. (2003). La enseñanza de la Psicología en Europa. Un proyecto de Titulación Europea. [The teaching of Psychology in Europe. A European Certificate project]. *Papeles del Psicólogo*, Vol. 86, 25-33.
- Peiró, J.M. (2003). *La libre circulación de los psicólogos profesionales por Europa*. [Free mobility of professional Psychology across Europe]. Colegio Oficial de Psicólogos de Catalunya. Barcelona.
- Peiró, J.M and Lunt I. (2002). The context for a European Framework for Psychologists' Training. *The European Psychologist*, Vol. 7 (3), 169-179.
- Peterson, R.L., McHolland, J.D., Bent, R.J., Davis-Russell, E., Edwall, G.E., Polite, K., Singer, D.L., Stricker, G.(Eds). (1992). *The core curriculum in professional psychology*. Washington: American Psychological Association.
- Pleh, C. (2003). *A pszichológiaoktatás kérdései* (Issues of psychology teaching). Budapest: Hungarian Psychological Association and Hungarian Accreditation Committee.
- Poortinga, Y.H. (2005).Balancing individual interests and quality of the profession in the formulation of professional standards. *The European Psychologist*. Vol. 10 (2), 103-109.
- Pulverich, G. (ed.) (1997). *Inventory of EFPA Regulations on EuroPsy in the field of psychology in European countries*. Bonn: Deutscher Psychologie Verlag.
- Roe, R.A., Coetsier, P., Levy-Leboyer, C., Peiró, J.M., Wilpert B. (1994). The teaching of Work and Organizational Psychology in Europe. Towards the development of a Reference Model. *The European Work & Organizational Psychologist*, Vol. 4 (4), 355-365.
- Roe, R.A. (2002). What makes a competent psychologist? *The European Psychologist*, Vol. 7 (3), 192-203.
- Wilpert B. (2002). Projecting a European Diploma in Psychology. *The European Psychologist*, Vol.7 (3), 221-225.

EFPA – European Federation of Psychologists Associations
 Grasmartk 105/39 – Rue Marché aux Herbes 105/39,B – 1000 Brussels, Belgium
www.europsy-efpa.eu – www.efpa.eu

Дружество на психолозите в България – представителен член на EFPA за България
 1505 София, ул. Черковна 52, ап. 2
www.psychology-bg.org
